

- практикувати більш широке залучення інститутів громадянського суспільства (громадських об'єднань, наукових установ, експертних центрів тощо) до участі в обговоренні програм економічних реформ та конкретних інвестиційних проектів, які плануються фінансувати за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій (МФО);

- співпрацювати з робочими групами інститутів громадянського суспільства, які можуть бути створені з метою незалежного моніторингу ходу реалізації програм та проектів, які фінансуються з використанням коштів МФО;

- переглянути підходи до призначення представників в МФО за квотами Держави України. Враховуючи практику інших країн, на ці посади бажано призначати досвідчених високопосадовців (на рівні не нижче заступників міністрів), потенціал та досвід у галузі економічної дипломатії яких дозволяють їм активно проводити « національну лінію » в політиці щодо співпраці з МФО, на професійному рівні брати участь в обговоренні усіх питань діяльності МФО, налагоджувати ефективні стосунки з представниками інших країн та відповідальними співробітниками апарату МФО – а по завершенні місії працювати на більш високих посадах в державних установах України;

- запровадити спеціальну програму підготовки фахівців, які звертаються до міжнародних фінансових інституцій з заявами на зайняття вакантних посад в персоналі (за освітньою кваліфікацією «фахівець по роботі з міжнародними фінансовими організаціями») та забезпечити співпрацю з тими українськими фахівцями, які працюють в апаратах МФО (з урахуванням вимог та обмежень, обумовлених їхнім статусом міжнародного службовця) з метою загального покращення професійного іміджу українських фахівців та забезпечення кадрового резерву відповідних державних установ;

- покласти на Міністерство економіки та розвитку функції координації співпраці з МФО різних державних установ України та діяльності представників України в МФО з метою забезпечення єдиного підходу стосовно опрацювання позиції України з різних питань діяльності МФО та дієвого співробітництва в цих питаннях з іншими країнами-членами МФО (у першу чергу, стратегічними партнерами України);

- практикувати створення формальних та неформальних «груп інтересів» з країнами-партнерами України в міжнародних фінансових організаціях для опрацювання та лобювання спільних позицій з окремих питань міжнародного співробітництва;

- провести відкритий конкурс на розробку методики комплексної оцінки ефективності проектів, які фінансуються з використанням коштів Світового банку (та інших МФО). Запровадити прозорий порядок відбору проектів, які фінансуються з використанням коштів МФО – в

основі якого повинен бути покладений принцип визначення пріоритетності проектів на основі комплексної оцінки їхньої ефективності з тим, щоб статус «національних проектів» отримували найбільш важливі та ефективні з них і саме вони, у першу чергу, претендували на фінансування з боку МФО;

- створити посади урядових уповноважених з реалізації проектів Євросоюзу, МВФ, Світового банку, МБРР та інших міжнародних фінансових інституцій, які повинні забезпечувати контроль за ходом виконання проектів з моменту їх початку і до завершення незалежно від змін уряду.

РОЗДІЛ 2

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

2.1

ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЄС ЯК РЕГІОНАЛЬНОГО ІНТЕГРАЦІЙНОГО ОБ'ЄДНАННЯ

За п'ять десятиліть свого існування Європейський Союз став моделлю регіонального об'єднання, що досягло у своєму розвитку найвищого етапу політико-економічної інтеграції порівняно з іншими подібними союзами, що існують у сучасній глобальній економіці. Успішність реалізації задумів по створенню внутрішньоконтинентального об'єднання на засадах взаємодії та партнерства залишається актуальним питанням для наукових досліджень економіко-політичного спрямування. Однак, останніми роками особливу увагу привертає питання майбутніх перспектив економічної та політичної трансформації інтеграційного об'єднання та надто, взагалі, питання існування ЄС у найближчому майбутньому. Масштаби Євросоюзу надзвичайно стрімко розширилися за відносно незначний період часу на початку 21 століття, що суттєво змінило соціально-економічну архітектуру об'єднання, а тому управління подальшими глибокими економічними трансформаціями все ж актуалізує посилення впливу політичної складової інтеграції.

Унікальною рисою ЄС як регіонального інтеграційного об'єднання та суттєвою запорукою прогресивного його розвитку є активне зближення національних економік за умови дотримання демократичного підходу до питань інтеграції, зокрема, забезпечення свободи країн-членів щодо вирішення значної низки питань. Дослідження європейських інтеграційних процесів у рамках економічних та політичних теоретико-методологічних підходів викликане тією констатацією, що ЄС прита-

манні дві основні інтеграційні площини: економічна та політична. Так, економічна площина ЄС проявляється у процесі загальної економічної інтеграції ЄЕС, становлення економічного і валютного союзу (ЕВС) ЄС, формування спільного ринку. Натомість щодо сфери політичної інтеграції, то вона є більш складним процесом і містить у собі питання спільної зовнішньої, безпекової та оборонної політик [56].

ЄС об'єднує значну кількість держав із відмінними соціально-економічними, природно-географічними параметрами. Займаючи площу 4 мільйони км², ЄС нараховує 503 млн. осіб населення – третє місце в світі після Китаю та Індії [57], що проживає у 28 країнах Європи. Вигідні природно-географічні умови стали важливим сприятливим фактором розвитку інтеграційного об'єднання. Цей факт вигідно вирізняє ЄС з-поміж подібних союзів, що мали на меті створення внутрішньоконтинентального інтеграційного об'єднання (МЕРКОСУР у Південній Америці чи АСЕАН у Південно-Східній Азії), однак характеризуються значно складнішими базовими природними умовами, що вносить певні корективи у можливості реалізації інтеграційних задумів.

За словами Ж.Л. де Монтеск'є, «...складовою сили Європи є сильні нації, що живуть поряд у помірному кліматі» [58]. Територія ЄС обмежена площею континенту (за винятком територій ЄС, розташованих за межами Європи, які належать країнам-членам, розміщеним у Євро-пі), більшість населення проживає у сприятливому помірному кліматі у близькості до морського узбережжя. Такі природні умови, висока щільність проживання населення та відповідно значний рівень урбанізації сприяли формуванню розвиненої транспортної інфраструктури. У цілому через поєднання зазначених базових умов із вдалим інституційним середовищем та ідейним навантаженням вдалося досягти високих соціально-економічних показників.

Успішність проекту за назвою «Європейський Союз» також пояснюють вдалим політичними принципами його реалізації [59], зокрема:

- 1)** ключовою роллю у формуванні ЄС відомих політиків та держав, таких як Роберт Шуман та Конрад Аденауер, яким вдалося перекопати європейську спільноту у важливості переходу від моделі «балансу влади» до нової форми політики – «методу спільності» (“community method”). Надзвичайно важливу роль в історії розвитку ЄС відіграли постаті Ж.Моне та У.Черчілля, що є авторами ідеї про об'єднану Європу;
- 2)** франко-німецькою віссю лідерства, що сформувалася від самого моменту створення союзу в первинному його вигляді та діє нині (насправді, й сьогодні, Париж та Берлін залишаються основними рушійними силами, що приймають ключові рішення щодо європейській інтеграції), суттєвим впливом США на початковому етапі розбудови;

- 3) існуванням політичної волі держав делегувати частину суверенітету заради будови правових спільних інституцій управління інтеграційним проектом;
- 4) підходом, що заснований на поєднанні консенсусу, солідарності та толерантності і полягає у неприпустимості ізолювання окремої країни-члена, що зіткнулася із значними проблемами (як, на-приклад, Греція за сучасної боргової кризи), призупиненні впровадження подальших реформ до того моменту, поки до цього не будуть готовими усі учасники ЄС), та можливості забезпечити належні фінансові трансфери країнам-членам для боротьби з певними труднощами.

Не останню роль у поступі ЄС відіграють ідеологічні та культурні фактори. З одного боку – це унікальна, європейська ідентичність, само-усвідомлення громадян ЄС як носіїв європейської культури, з іншого - повага до європейських цінностей у поєднанні зі збереженням культурної, мовної ідентичностей країн-членів союзу (у ЄС діє 24 офіційні мови, ще 5 мають статус напівофіційних). Відносною гомогенністю характеризуються соціально-культурні риси країн, що входять до ЄС – близькість культур, спільна історія та відсутність радикальних протиріч у релігійних поглядах дозволяють проводити ефективну інтеграційну політику в науковій та культурній сферах.

офіційний лозунг ЄС – «*In varietate Concordia*» («Єдність у різноманітті») – якнайкраще втілює ідею ЄС та характеризує його унікальність як економіко-політичного об'єднання, яке дає змогу країнам-членам реалізовувати економічні реформи та забезпечувати зростання, зберігаючи при цьому свою національну унікальність. однак разом з тим, саме такий підхід, на нашу думку, є першопричиною сучасної кризи європейської демократії, що гальмує поглиблення політичної, а відповідно, і завершення економічної інтеграції. Крім цього, політична інтеграція ЄС, на відміну від економічної, відбувається стрибкоподібно і хаотично, характеризується високою залежністю від зміни політичних уподобань всередині окремих країн-членів. Так, як свідчить сучасна криза міграційної політики, поштовхом до якої стало збільшення кількості мігрантів до ЄС із Сирії, не-завершеність багатьох аспектів політичної інтеграції призводить до того, що де-факто вирішальне слово у прийнятті важливих рішень об'єднання мають уряди окремих держав, а не наднаціональні інституції. Зазначене, без сумніву, дисбалансиє внутрішню та зовнішню політику інтеграційно-го об'єднання, вносить корективи у майбутній поступ ЄС.

Бачення, що стосуються майбутніх трансформаційних перспектив ЄС як регіонального інтеграційного об'єднання, у науковій, політичній та суспільній сферах, умовно можна розділити на оптимістичні та песимістичні. У першому випадку вважається, що для подальшого успішного функціо-

нування ЄС необхідне посилення політичної складової інтеграції. Тобто, подальша розробка політичних інститутів інтеграції дозволить проводити зближення економічних політик заради досягнення поставленої амбітної цілі – побудови найбільш конкурентної та інноваційної економіки в світі. З іншого боку, на просторі об'єднання все більшої популярності набуває «евроскептицизм» як супротив подальшому поглибленню інтеграції та пануванню Франції та Німеччини. Невеликим та відносно слабким членам ЄС відстоювання державної незалежності та протистояння найбільш ради-кальним формам інтеграції представляється шансом впливати в майбутньому на політичний та економічний розвиток Старого Світу [60].

Якщо перша позиція є поміркованою, обґрунтовується здебільшого з наукової точки зору, то друга набуває особливої популярності в період соціально-економічних негараздів на теренах Європи та напередодні за-планованих подій із волевиявлення європейців, а тому часто має попу-лістський характер.

Що стосується ідеї доцільності одночасного поглиблення політичної та економічної інтеграції, то, як вказують результати низки досліджень, глибока політична та економічна інтеграція в цілому позитивно впливає на національні показники нових країн-членів. Так, економетрична оцінка впливу вступу країн до ЄС на національні показники ВВП на душу населення та продуктивності праці (на базі даних при розширення 1973, 1980, 1995 та 2004 років) [61] виявила, що для переважної більшості країн, за виключенням Греції, характерним було зростання зазначених показників після їх входження до об'єднання. Щодо Греції, то за 15 років членства, які охоплює дане статистичне дослідження, характерним було зростання розриву між середньоєвропейським ВВП на душу населення та аналогічним національним показником.

Інше дослідження, спрямоване на виявлення економічних ефектів економічної та політичної інтеграції, вказує, що загальний вплив економічної інтеграції за відсутності політичної, та навпаки, політичної за відсутності економічної, на добробут, інновації та економічне зростання є неоднозначним. У той час як поєднання політичної та економічної інтеграції позитивно впливає на конкурентне середовище, сприяє ін-новаційному розвитку підприємств і загалом має взаємодоповнюючий економічний ефект [62].

Європейський Союз, якщо брати до уваги історію його створення на базі трьох організацій, створювався насамперед як економічне об'єднання, що мало на меті побудову взаємно сприятливого економічного середовища для розвитку держав-членів через забезпечення вільного руху факторів виробництва, укріплення позицій на зовнішніх ринках та досягненні економії від масштабу. однак, розглядаючи хронологію трансформаційних процесів і зміну пріоритетів інтеграції, не

можна оминати того факту, що початкова ідея створення регіонального інтеграційного об'єднання на європейському континенті все ж мала по-літичне підґрунтя.

Історія сучасного Європейського Союзу розпочинається у повоєнний період, у другій половині 40-х років минулого століття. На цьому етапі, який можна назвати передінтеграційним (таблиця 2.1), по-літична еліта тодішньої Європи розробляє ідею створення об'єднання країн із системою наднаціональних органів з подвійною метою: при-мирнення конфліктуючих між собою країн Європи та об'єднання зусиль у протистоянні з СРСР. «Днем народження» Європи сьогодні вважається 9 травня 1950 року, коли Міністр закордонних справ Франції Роберт Шуман запропонував створити Європейську спільноту вугілля і сталі з метою об'єднання вугільних та сталеливарних ресурсів країн-учасниць (European Coal and Steel Community). Як зазначалося у Декларації Шумана: «...таке об'єднання теоретично і фізично унеможливить війну між Францією та Німеччиною, і...змінить долі регіонів, що довгий час працювали на виробництво зброї і самі ж він неї постійно потерпали» [63]. Таким чином, ідея збереження миру в Європі трансформувалася у еко-номічну площину та набула рис галузевого економічного спрямування.

На першому етапі – 1951-1957 рр. відбулося формування галузевого спільного ринку на основі Паризького договору про створення Європейської спільноти вугілля і сталі (1951), до якої увійшли Бельгія, Франція, Німеччина, Італія, Люксембург та Нідерланди. Договір передбачав створення спільного ринку вугілля і сталі держав, неприпустимість засто-сування експортних та імпорتنих мит, протекціонізму чи іншої прямої державної підтримки даних галузей. Поглиблення співпраці між даними країнами характеризує утворення ще двох важливих організацій – Євро-атому та Європейського економічного співтовариства (ЕЕС), як наслідок - розширення галузевого спрямування інтеграції та поглиблення інсти-туційної складової співпраці.

Римськими договорами 1957 року про заснування відповідних орга-нізацій по суті було розширено сферу економічної співпраці країн-учас-ниць ЄСВС. За Договором про створення ЕЕС передбачалося скорочення митних платежів та утворення митного союзу із запровадженням спіль-ного зовнішнього тарифу у торгівлі з третіми країнами. Подальшим кро-ком мало стати створення спільного ринку товарів, послуг та капіталу між країнами ЕЕС, передбачалася також розробка і впровадження спіль-ної транспортної та сільськогосподарської політик.

Євратом була створена з метою сприяння розвитку та досліджен-ням з атомної енергетики, створенню спільного ринку ядерного пально-го, контролю за ядерними виробництвами та розвитку атомних техно-логій у мирних цілях у рамках єдиних стандартів безпеки. Розширення

співпраці шести країн у даній сфері свідчить про намагання спільно врегулювати питання стратегічного характеру і бачення на майбутнє такої важливої сфери як атомна енергетика.

Таблиця 2.1

Хронологія економічних та політичних трансформацій ЄС

Назва етапу та загальна характеристика інтеграційних перетворень	Роки	Основні документи	Кількість членів на кінець етапу та хвилі розширення
Передінтеграційний Розробка концепції розбудови повоєнної Європи та примирення Франції та Німеччини та завдяки утворенню об'єднання країн із системою наднаціональних органів	1945-1950	Декларація (план) Шумана – 9 травня 1950 року	
Перший - Утворення галузевого спільного ринку та митного союзу Утворення трьох організацій попередниць сучасного ЄС: Європейського об'єднання вугілля та сталі (ECSC — European Coal and Steel Community); Європейського Економічного Співтовариства (EEC — European Economic Community) та Європейського співтовариства з атомної енергії (Euratom — European Atomic Energy Community).	1951-1957	Паризький договір (1951) Два Римські договори (1957) - Договір про заснування Європейської економічної спільноти та Договір про утворення Європейського співтовариства з атомної енергії	6 діючих членів (країни засновники) ФРН, Бельгія, Нідерланди, Люксембург, Франція, Італія
Другий - Багатогалузева інтеграція та створення митного союзу Поглиблення співпраці у сфері митної політики, поширення сфер спільної економічної політики, об'єднання ЄОВС, ЄЕС та Євроатому в Європейські співтовариства, невдала спроба приєднання нових членів у складі Великобританії, Данії, Ірландії та Норвегії	1958-1969	1965 – Договір про злиття (Брюссельський договір),	
Третій – Формування орієнтирів зовнішньої політики та внутрішньої економічної співпраці Відбувається формування механізмів розширення (результат - перша хвиля розширення), поглиблення економічної інтеграції в енергетичній сфері та регіональному розвитку, розробка спільної зовнішньої політики та формування правових засад функціонування наднаціональних органів – перші прямі вибори до Європарламенту 1979 року. Розроблено засади Європейської політичної співпраці.	1970-1979	Бюджетні договори 1970 та 1975 років	9 діючих членів: 1973 - Перша хвиля Великобританія, Данія, Ірландія

<p>Четвертий – активне розширення об'єднання та початок формування спільного ринку Кордони ЄС значно розширилися за рахунок середземноморських країн та об'єднання Німеччини. Єдиним Європейським Актом модифіковано Римські договори і визначено програму переходу до спільного ринку до 1993 року. Формалізовано Європейську політичну співпрацю, що поклато початок новій спільній зовнішній та безпековій політиці. Формулюється і обговорюється ідея побудови політичного та монетарного союзів.</p>	<p>1980-1991</p>	<p>Шенгенська угода (1985) Єдиний Європейський Акт (ЄСА), 1986</p>	<p>12 діючих членів: Друга хвиля 1981 - Греція Третя хвиля розширення 1986 –Іспанія, Португалія</p>
<p>П'ятий – Формування економічного та монетарного союзу Перетворення Маастрихтським договором Європейських Співтовариств на Європейський Союз із відповідною передачею повноважень європейським інституціям та їх розширенням. Формування валютного союзу із введенням власної валюти. «Стабільне» розширення кордонів Євросоюзу за рахунок високо розвинутих демократичних Австрії, Швеції, Фінляндії.</p>	<p>1992-2003</p>	<p>Маастрихтський договір (1992) Амстердамський договір (1997) Ніццький договір (2000)</p>	<p>15 діючих членів: Четверта хвиля 1995 – Австрія, Фінляндія, Швеція</p>
<p>Шостий (сучасний етап) – Період внутрішніх економічних та політичних суперечностей Охоплює три хвилі розширення, зокрема найбільшу хвилю приєднання нових членів зі складу країн Центрально-Східної Європи, з нижчими показниками соціально-економічного розвитку і рівнем інституційних перетворень. Здійснено невдалу спробу введення Конституції ЄС (відповідну угоду не підтримали на національних референдумах всі члени). Запроваджено аналог державницької посади міністра закордонних справ – Верховний представник із закордонних справ і політики безпеки, вдосконалено інституційну структуру управління зовнішньою політикою. Початок світової фінансово-економічної кризи призвів до погіршення соціально-економічних показників ЄС загалом та тривалих боргових криз окремих членів. Політика розширення стає більш поміркованою та консервативною. З початку глобальної кризи 2008 до ЄС приєдналася тільки Хорватія.</p>	<p>2004...</p>	<p>Угода про Конституцію ЄС (2004) Лісабонський договір (2009)</p>	<p>28 діючих членів П'ята хвиля 2004 – Угорщина, Кіпр, Латвія, Литва, Естонія, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Чехія Шоста хвиля 2007- Румунія, Болгарія, Сьома хвиля 2013 - Хорватія</p>

Примітка: укладено автором з урахуванням: Яковюк І. *Азбука європейської інтеграції* / І. Яковюк, Л. Трагнюк, В. Меделяєв. – Харків: «Апекс+», 2006. – 168 с.; *Європейська інтеграція на початку нового тисячоліття: довідник* / А. М.Круглашов, І. озимок, Т. С. Астапенко, В. В. Руссу. – Чернівці, 2012. – 212 с.; *The EU enlargement 2004* [Електронний ресурс] // Wikipedia – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/2004_enlargement_of_the_European_Union#endnote_4.

Другий етап - 1958-1969 рр. - можна охарактеризувати як період значного поглиблення економічної співпраці, розширення сфер дії спільної політики та, особливо, зростання актуальності питання політичної взаємодії країн-учасниць. У 1967 р. відбулося злиття трьох об'єднань у єдине Європейське економічне співтовариство із єдиною системою інститутів із одночасним збереженням функціонування організацій-попередниць.

Активізувалася співпраця шести країн у аграрній сфері, а завдяки скасування мит у взаємній торгівлі та запровадженню спільної митної політики щодо третіх країн вдалося досягти значного економічного зростання та укріплення позицій на світовому ринку. Зростає інтерес з боку сусідніх країн щодо приєднання до співтовариств, однак переговори про розширення із претендентами не завершуються успішно через нерозробленість відповідного правового механізму розширення та відсутність політичної волі, зокрема з боку Франції на чолі з Шарлем де Голлем.

Третій етап – 1970-1979 рр. – період розробки принципів подальшого розширення співтовариств і, зрештою, першої хвилі розширення. Відбувається активізація спільної зовнішньої політики та створення Європейської Ради – органу, покликаного визначати загальні орієнтири у зовнішній політиці. Важлива подія цього етапу – розробка принципів проведення прямих виборів до Парламентської Асамблеї та власне проведення перших таких виборів у 1979 р. На цьому етапі, як зазначають дослідники історії ЄС, розпочинаються зміни правового статусу інститутів ЄС, які з певними уточненнями можна розглядати як аналоги відповідних органів державної влади, а отже, можна говорити про прояв принципу поділу влади, властивий державним утворенням [64].

До особливостей цього етапу слід віднести існування співпраці в умовах гострої енергетичної кризи та економічного спаду. Зазначені негативні явища, відтак, сприяли появі нової сфери співпраці – політики регіонального розвитку і створення відповідного Фонду фінансування регіонального розвитку, що на сьогодні є однією з найважливіших засад діяльності ЄС. У 1973 р. відбулося приєднання Великобританії, Данії та Ірландії.

Четвертий етап – 1980-1991 рр. – період суттєвого територіального розширення ЄЕС через приєднання нових членів зі складу середземно-морських країн (Греція, Іспанія, Португалія) та возз'єднання Східної та Західної Німеччини після падіння Берлінської стіни у 1990 р.

Найважливіше рішення цього етапу документально оформлено прийняттям Єдиного Європейського акту 1986 р. – намір про створення ЄС у сучасному його розумінні та створення в його межах до кінця 1992 року спільного ринку із гарантованими чотирма «свободами» - вільним рухом товарів, послуг, капіталів та осіб. Єдиним актом також розширено функції Європарламенту, поглиблено поле співпраці держав у соціальній, екологічній політиці та у сфері науки.

Остаточно формується ідея створення політичного та монетарно-го союзів. У 1990 р. Бельгія запропонувала організувати конференцію по напрацюванню принципів поглиблення політичного союзу та впро-вадження спільної валюти. Конференція розпочалася в грудні 1990 р. в Римі та завершилася 7 лютого 1992 р. у Маастрихті (Нідерланди) підпи-санням Договору про створення ЄС у сучасному його розумінні [65].

Згаданий період часу позначений важливими історичними поді-ями в Центральній та Східній Європі, поваленням соціалістичних режи-мів, що призвело до утворення нового плацдарму для територіальної трансформації ЄС. І хоча амбітне і найбільш масштабне розширення ЄС в майбутньому 2004 році за рахунок країн із комуністичним минулим та суперечливою економічною базою поставить перед об'єднанням нові ви-клики і проблеми, саме на цьому етапі, на нашу думку, остаточно форму-ється ідея єдиної Європи, що об'єднує країни не тільки за політичними та економічними інтересами.

П'ятий етап – 1992-2003 рр. – етап формування економічного та ва-лютного союзу, відносно «стабільного» розширення у зв'язку з приед-нанням економічно розвинутих Австрії, Швеції та Фінляндії та вдоско-налення інституційних механізмів ЄС задля подальшого розширення. У цей період часу було підписано три важливі договори – Маастрихтський, Амстердамський та Ніццький.

Перший із згаданий документів розпочав історію сучасного ЄС пере-творенням Європейських Співтовариств на Європейський Союз. Існуючі інститути співтовариств стали інститутами ЄС, повноваження Європар-ламенту в черговий раз були розширені. особливу увагу приділено гу-манітарній сфері – запроваджено європейське громадянство, дія інсти-тутів ЄС поширилася на візову, міграційну політику. Прийнято рішення про утворення монетарного союзу.

У зв'язку із зацікавленістю «східної» групи європейських країн у приєднанні до ЄС, постало питання про вдосконалення системи інститу-цій ЄС із метою забезпечення їх ефективного функціонування в умовах розширення до кількості 25 членів. Зокрема, Амстердамським та Ніцць-ким договорами вдосконалено методи зміни складу Комісії та принципи розподілу голосів учасників при прийнятті рішень.

1999-2000 роки відомі впровадженням спільної європейської валю-ти, відбувається завершення третього, заключного етапу формування монетарного союзу. До цього часу вже сформовано Європейську систему центральних банків.

Шостий, сучасний етап, розпочинається з 2004 року. Це період най-більш масштабного та суперечливого розширення ЄС за всю його істо-рію існування, що поклато початок лідерству ЄС як найбільшого за усіма параметрами регіонального об'єднання в глобальній економіці. Водно-

час, воно призвело до невдоволення всередині ЄС впливом приєднання країн із значно нижчим рівнем соціально-економічного розвитку і ринком із надлишком дешевої робочої сили.

Для прикладу, приєднання у 2004 р. десяти нових членів збільшило населення ЄС на 74,722,685 осіб (або на 19,57%), територію на 737,690 кв. км. (на 17,97), при цьому сукупний ВВП ЄС зріс лише на 8,88%, а ВВП на душу європейського населення відповідно знизився з 20,200 до 18,394 дол. США (-8,94%) [66]. Фінансовий тягар по зміцненню економіки недо-статньо підготовлених до вступу в ЄС країн, покладений на попередніх членів, та тривала боргова криза Греції зумовили концептуальне пере-осмислення майбутнього розширення ЄС, а його недоцільність стали пояснювати «втомою від розширення».

Цей термін (“enlargement fatigue” – англ., «втома від розширення») з’явився в ужитку в зв’язку з розширенням 2004 року та провалом національних референдумів у Франції та Данії щодо конституційного до-говору 2005 року. Сьогодні це поняття характеризує негативне бачення подальшого розширення ЄС, що склалося у європейському суспільстві, асоціативно негативний зв’язок між «розширенням» і «поглибленням» [67]. Тобто існує думка, що територіальне розширення стає перешкодою на шляху інституційної трансформації регіонального об’єднання та по-глибленню реформ. Зросла підтримка таких настроїв після приєднання до ЄС Болгарії та Румунії, що на думку більшості експертів, на той момент не були готовими до інтеграції з ЄС. Разом з тим, територіальне розширення на цьому не спинилося, а останньою 28 країною-членом ЄС у 2013 р. стала Хорватія.

В основі таких настроїв у «старих» членах Європи є низка нега-тивних соціально-економічних ефектів, що виявилися після «східного» розширення ЄС. окрім зазначеного вище загального погіршення макро-економічних показників, у постінтеграційному періоді виявилися такі наслідки, як зростання безробіття у найбільш заможних членах ЄС, по-гіршення ситуації із рівнем злочинності у зв’язку з «експортом» кримі-налу з нових до старих членів ЄС. Надходження до бюджету ЄС від нових членів зазвичай не перевищують трансферів, що надаються у зворотному порядку, що, звичайно, обмежує можливості використання спільних коштів іншими членами ЄС. Країни, що приєдналися у 2004 р., отримали від ЄС на 4 млрд. євро більше, ніж внесли до спільного бюджету. У 2006 р. Болгарія та Румунія отримали близько 1,5 млрд. євро ще до вступу [68].

Таким чином, сучасний етап політико-економічної трансформації ЄС характеризується певним конфліктом інтересів – з одного боку, бажанням національних урядів досягти соціально-економічної стабільності, а з іншого – небажанням подальшої централізації та делегування повно-важень інституційним органам ЄС, збереження політичної незалежності.

Розділяє нинішніх членів і бачення подальших перспектив розширення ЄС. однак, питання політичної інтеграції, чи то політичної складової економічної інтеграції (слід відмітити, що у західній науковій літературі поняття «політична інтеграція ЄС» зустрічається вкрай рідко), набуває особливої важливості з огляду на такі фактори.

Політична інтеграція є необхідною передумовою для подальшого поглиблення економічної інтеграції. По-перше, реалізація глибокої економічної конвергенції в економічній політиці ускладнюється діями національних урядів. До прикладу, як зазначає Снігир О.В. [69], позиції національних урядів щодо досягнення, насамперед, підвищення рівня життя всередині країн у виконання передвиборних обіцянок стало на заваді реалізації завдань, закладених у Лісабонській стратегії.

По-друге, як свідчить досвід історичних спроб реалізації монетарних союзів поза політичною інтеграцією, без відповідних політичних механізмів, такі об'єднання приречені на невдачу. У XIX столітті в Європі існував Латинський монетарний союз, що функціонував на базі франка для Франції, Бельгії, Швейцарії та Італії, а також Скандинавський монетарний союз між Швецією, Данією та Норвегією. обидва союзи, як зазначається у праці [70], розпалися через відсутність центральної інституції щодо регулювання спільної монетарної політики та відмінні фінансові політики держав, вмотивовані внутрішніми інтересами учасників.

На сьогодні у ЄС також проблемним питанням є впровадження спільної фінансової політики, позитивне вирішення якого могло б значно усунути можливості впливу негативних економічних процесів в окремих країнах-учасниках ЄС на загальні позиції ЄС та зміцнити спільну валюту – євро.

Експерти наголошують, що форма подальших європейських ініціатив у економічній сфері залежатиме від того, у чому загалом вбачають мету Європейського Союзу ті, хто приймають ключові рішення. Суперечки щодо подальшого розширення ЄС таким чином ілюструють важливість цього припущення. Якщо завданням ЄС є збереження безпеки на європейському континенті, то в інтересах союзу є прийняття всіх тих членів, що, залишившись за межами об'єднання, можуть загрожувати стабільності на континенті. Якщо ж, на противагу, метою ЄС є сприяння можливості нинішніх членів контролювати економічні процеси за межами національних кордонів, то в їх інтересах приймати до союзу ті держави, що економічно є найбільш інтегрованими, пов'язаними з нинішніми членами. У цьому випадку, питаннями безпеки повинне відати виключно НАТО, а не ЄС [71].

Таким чином, трансформація інтеграційного об'єднання – це складний, тривалий і суперечливий процес зближення країн-учасниць завдяки об'єднанню зусиль щодо вирішення спільних проблем. Перетворення

відбувається у двох взаємопов'язаних вимірах – політичному та економічному, виявляється у територіальному розширенні інтеграційного об'єднання (горизонтальна, географічна трансформація) та погоджених інституційних змінах, що полягають у делегуванні урядами країн-учасниць своїх повноважень у вирішенні важливих питань наднаціональним органам ЄС, поглибленні співпраці у різних сферах соціально-економічного та політичного життя (вертикальна, глибинна трансформація). Сьогодні сфера повноважень органів системи інституцій ЄС поширюється тією чи іншою мірою на всі сфери функціонування державних утворень, від економіки до зовнішньої безпеки.

Українське питання та перспектива подальших взаємовідносин ЄС із Росією також підтвердили важливість і глибину економічного підґрунтя у вирішенні політичних питань, а також складність досягнення консенсусу в прийнятті стратегічних рішень у зв'язку із активним розширенням ЄС впродовж останніх 10-20 років. Відносно «молоді» члени ЄС ще недостатньо інтегрувалися в об'єднання економічно та концептуально, і тому балансують між необхідністю дотриматися правил і стратегій, затверджених установчими та іншими основоположними документами щодо інтеграції, та реалізацією власних внутрішніх національних інтересів. У світлі військового конфлікту на Сході України, у безпосередній близькості до кордонів ЄС, на одне із перших місць виходить питання зовнішньої політики. І якщо в минулому головним інструментом зовнішньої політики був механізм розширення, то сьогодні актуальності набуває проблема спільної боротьби із зовнішніми загрозами і забезпечення миру та стабільності на континенті.

Країни-члени ЄС досі вдало долали економічні негаразди, що траплялися впродовж історії існування співтовариства. Проте, остання трирічна криза, спричинена глобальними потрясіннями фінансового характеру, схоже, вперше настільки негативно відобразилася на інтеграції та навіть стала каталізатором певних дезінтеграційних процесів. Проблеми у подальшій реалізації інтеграційних планів зумовлені низкою соціально-економічних причин та внутрішніх національних суперечностей. Наростають сумніви та невдоволення з боку національних урядів щодо питання доцільності подальшої глибокої економічної (валютної та фінансової) та політичної інтеграції. Значні розходження у позиціях національних урядів щодо питання управління міграційними потоками ставлять під сумнів подальше існування Шенгенської зони.

Однак, історія політико-економічної трансформації ЄС доводить, що економічні виклики та кризи зрештою призводили до мобілізації сил країн-членів у досягненні спільного добробуту в Європі, а зовнішні загрози політичного характеру призводили до поглиблення співпраці учасників у сфері зовнішньої політики. Тому, на нашу думку, песимістич-

ні сценарії майбутнього ЄС як найбільшого і найдосконалішого за пара-метрами економічного та політичного зближення учасників об'єднання справдяться хіба щодо більш прискіпливого ставлення Євросоюзу до ви-конання претендентами на членство умов трансформації національної економіки та суспільно-політичних відносин. очікувано, що претенден-тів на членство в ЄС, та країни, що в майбутньому планують оголосити про своє бажання інтегруватися в ЄС, чекають більш жорсткі умови щодо вступу, серед яких – не тільки покращення показників національної еко-номіки та дотримання основних прав і свобод громадян, але і значні по-ступки національних урядів у делегуванні повноважень на вирішення зовнішньополітичних питань на користь системі спільних інституцій ЄС, згода країн на більш глибоку валютну та фіскальну інтеграцію.

2.2 МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ ЄС ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Міграційні процеси, передусім робочої сили, нині охоплюють весь світ: як його розвинуту частину, так і відсталу периферію. Більшість мі-грантів є вихідцями з країн, що розвиваються, і країн з перехідною еконо-мікою. Міжнародна міграція є однією з об'єктивних підстав становлення цілісної світогосподарської системи. Водночас проблема вільної міграції є найнебезпечнішою для урядів як в політичному, так і в соціальному ас-пекті. Етнічні, релігійні забобони і пряма економічна загроза інтересам окремих груп, котрі побоюються конкуренції з боку іммігрантів, роблять цю проблему надто гострою. Для політиків проблема міграції – це так «гаряча картопля, котру краще не виймати з вогню» [72]. А відтак, при проведенні міграційної політики дуже важливо знати природу, соціаль-но-економічні та соціальні наслідки цього явища.

Міграція спричиняє істотні зміни як у країнах-донорах, так і в кра-їнах-реципієнтах, і є джерелом цілого комплексу проблем соціального, політичного, культурного, економічного та релігійного характеру, вису-ваючи перед суспільствами та державами нові виклики. З огляду на при-чини сучасних міграційних рухів (процеси глобалізації, зміни демогра-фічної ситуації, особливо у високорозвинутих індустріальних державах, загострення економічної нерівності між країнами, збільшення кількості військових конфліктів та громадянських війн), питання міграції набуває неабиякої актуальності й, відповідно, підтверджує потребу в науковому дослідженні законів та закономірностей міграційних процесів.

Зростання масштабів та розмаїття форм міграційних рухів вимагає ґрунтового вивчення впливів та наслідків міграції. Міграційні потоки зупинити неможливо, але ними можна керувати, отримуючи при цьому

користь від міграційного потенціалу. Тому особлива увага відводиться міграційній політиці як на національному, так і на міжнародному рівнях. На сьогодні жодна з держав не здатна самостійно впоратися з управлінням міграційними потоками. Постає об'єктивна необхідність переосмислення основних засад здійснення міграційної політики як окремих країн, так і спільної міграційної політики, в нашому випадку – Європейського Союзу.

Для того, щоб ефективно управляти міграційними процесами як на макро-, мезо- та макроекономічному рівнях вкрай важливий є науковий аналіз основних її закономірностей розвитку [73]:

1) перша закономірність полягає в тому, що її фундамент трудова міграція. Звідси очевидним є висновок про те, яка б мотиваційна складова не лежала в основі трудових переміщень, визначальною є її економічна компонента, зв'язана з пошуком нового місця праці за межами країни, що відповідає потребам і інтересам людини;

2) друга – у постійному збільшенні континенту населення, включеному в орбіту міжнародної трудової міграції.

Зокрема, за експертними оцінками на території Російської Федерації перебуває більше 2 млн українських працівників – мігрантів, в Італії – 500 тис., в Польщі – 450 тис., Іспанії – 250 тис., Чехії – 150 тис., Португалії та Греції по 7,5 тис., Великій Британії – 70 тис., Нідерландах – 40 тис., США – 500 тис. осіб.

Наведене є свідченням того, що міжнародна трудова міграція набула масштабного характеру;

3) третя – у зміні вектору трудові міграційні потоки у напрямку європейських країн.

Міжнародна трудова міграція обумовлена насамперед економічними факторами [74, с. 237]:

по-перше, дією закону нагромадження капіталу, закону капіталістичного народонаселення, закону нерівномірності економічного розвитку країн тощо, які зумовлюють диспропорцію у розміщенні людського ресурсу у покраїновому та регіональних розрізах світового господарства, тобто відносно перенаселення в одних країнах і дефіцит робочої сили в інших;

по-друге, суттєвими відмінностями покраїнових показників щодо умов праці, рівня життя населення, умов підприємницької діяльності та ін.; по-третє, циклічним характером глобального економічного розвитку, зокрема, асинхронністю економічного циклу в різних країнах; по-четверте, асиметрією розвитку інформаційного ресурсу, нерівномірністю розгортання НТР та структурними кризами.

Міжнародна міграція обумовлена також і неекономічними факторами: політичними, військовими, етнічними та ін. Міжетнічна міграція

населення неоднаково впливає на етнічний склад населення в різних ре-гіонах і державах, оскільки [74, с. 385]:

1) в одних випадках вона спричиняє зниження питомої ваги корінного населення, а в інших – за її рахунок скорочується частка чужорідного в етнічному аспекті населення і зростає частка корінного етносу;

2) мігранти приносять в інше етнічне середовища елементи своєї етнічної культури й мови;

3) важливе значення має створення умов для реалізації прав мігрантів на розвиток етнічних культур, а в місцях компактного проживання

– на створення земляцьких, культурних, національних та інших організації, спілок і товариств; 4) майже третина українців живе за межами батьківщини.

Міжнародна міграція робочої сили набуває глобального характеру. У світі утворилися постійні ринки робочої сили, з яких [75, с. 226]:

перший ринок - традиційно належить США та Канаді, трудові ресурси яких, як уже відмічалось, склалися історично за рахунок іммігрантів. США і надалі залишається країною, яка притягує емігрантів. Але в міграційних потоках, які скеровані в США і Канаду, знизилась частка мігрантів з Європи і зросла їх кількість із Латинської Америки та Азії (китайці, японці, індонезійці, філіппінці). Серед емігрантів, які виїдають у США, значна частка вчених та висококваліфікованих спеціалістів. Так, серед членів національної академії наук - 23%, а серед лауреатів Нобелівської премії США - 33% емігранти;

другий ринок - країни Західної та Північної Європи. Велику роль у використанні іноземної робочої сили зіграло створення ЄС, одним із елементів якого є спільний ринок робочої сили, який сформувався на третьому етапі економічної інтеграції Європейського Союзу (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Етапи міжнародної економічної інтеграції (на прикладі ЄС) [75, с. 226]

Етапи	Ліквідація митних бар'єрів у взаємній торгівлі	Єдині тарифи відносно третіх країн	Вільне пересування капіталів, робочої сили	Узгодження економічної політики	Здійснення єдиної економічної політики
Зона вільної торгівлі	+	-	-	-	-
Митний союз	+	+	-	-	-
Спільний ринок	+	+	+	-	-
Економічний союз	+	+	+	+	-
Повна інтеграція	+	+	+	+	+

Розвиток інтеграції в рамках ЄС пройшов всі етапи: від зони вільної торгівлі до економічного і валютного союзу. На етапі спільного ринку, як видно з наведеної таблиці, у відповідності до проголошених завдань під час створення ЄС, досягнуті значні успіхи: проводиться єдина торговель-на політика стосовно третьої країни, уніфіковані національні фінансові системи і створення Європейська валютна система, сформовано єдиний внутрішній ринок, відмінені обмеження щодо вільного пересування ка-піталів, робочої сили, послуг (у результаті якого ще більше активізува-лася міграція населення та робочої сили в межах єдиного економічного простору Європейського Союзу, який на сьогоднішній день об'єднує 28 країн). До 2020 року Союз планує збільшити кількість членів до 30-35 країн і, на нашу думку, Україна має всі перспективи стати членом цього інтеграційного об'єднання;

третій ринок – район нафтовидобувних країн Близького Сходу. основними країнами регіону, що приймають, є об'єднанні Арабські Емі-рати, Катар, Кувейт, оман, Бахрейн, Саудівська Аравія. Питома вага іно-земних робітників в цих країнах становить понад 50%, в Катарі – 85% , оАЕ – 90%;

четвертий ринок – Латинська Америка. Інтенсивними є міграційні потоки між Латиноамериканськими країнами. Значна частина робочої сили переміщується з Колумбії, Парагваю, Чилі, Сальвадору в Аргентину, Бразилію, Венесуелу;

своєрідними центрами притоку іммігрантів за останні роки стали Ізраїль, Південно-Африканська Республіка, Південно-Східна Азія (Сінга-пур, Гонконг, Японія), Австралія та Нова Зеландія.

Відмітимо, що найбільший відтік робочої сили з України здійсню-ється на другий ринок, тобто в країни Західної та Північної Європи, пере-дусім на ринок ЄС та на перший ринок (США та Канада). Незначні потоки української робочої сили характерні також і для інших постійних ринків робочої сили.

Із розвитком світової економіки, економічної інтеграції та співро-бітництва різних країн виникла необхідність узгоджувати та узагаль-нювати трудові відносини, у тому числі і щодо міграційних процесів, які складаються на національних ринках праці. Виконання цього завдання взяла на себе Міжнародна організація праці (МОП), яка в своїх Конвен-ціях і Рекомендаціях юридично закріпила норми трудових відносин як частину міжнародного права. Конвенції та рекомендації МОП після рати-фікації їх парламентами багатьох країн стали складовою національного трудового права, яке регулює певні аспекти національного ринку праці.

Велика кількість конвенцій, розроблених і прийнятих на конфе-ренціях МОП, спрямована на ліквідацію різних форм дискримінації іно-земної робочої сили. Це перш за все «Про інспекції режиму перевезення

емігрантів» (1926 р.), «Про соціальну політику на територіях поза метро-поліями» (1955 р.), «Про основні цілі і норми соціальної політики» (1962 р.), «Про збереження прав мігрантів у галузі соціального забезпечення» (1981-1982 рр.) [76, с. 217].

Більшість країн світу в тій чи іншій формі включили у свої закони положення, у тому числі і щодо міграційних процесів, що відповідають вимогам конвенцій МоП. Україна за роки незалежності ратифікувала Конвенції та Рекомендації МоП з основних проблем відтворення та ви-користання трудоактивного населення, у тому числі і щодо мігрантів. У регулюванні окремих аспектів регулювання міжнародної міграції ро-бочої сили беруть участь також інші міжнародні організації [77, с. 176], зокрема, Комісія оон з народонаселення частину свого фонду вико-ристовує на субсидування національних програм міграцій населення; ЮНЕСКО певною мірою спрямовує свою діяльність на підвищення освіт-нього рівня мігрантів; Міжнародна організація з міграції (МоМ) прагне поліпшити організацію самого процесу міграції, зробити його планомір-ним, здійснювати обмін досвідом та інформацією з цих питань.

На сучасному етапі масштаби міграційних процесів населення в по-рівнянні з 90-ми роками ХХ ст. як в Україні, так і Закарпатській області значно зменшилися (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Міграція населення в Україні та Закарпатській області у 2009-01.09.2015 рр. (осіб)

Роки	У межах країни			Зовнішня міграція		
	число прибулих	число ви-булих	міграційний приріст (скорочення)	число прибулих	число вибулих	сальдо міграції
Україна						
2009	609902	609902	х	32917	19470	13447
2010	652639	652639	х	30810	14677	16133
2011	637713	637713	х	31684	14588	17096
2012	649865	649865	х	76361	14517	61844
2013	621842	621842	х	54100	22187	31913
2014	542506	519914	22592	х	х	х
01.09.2015	379593	372156	7437	20403	16705	3698
Разом	4094060	4064031	10029	х	х	х
Закарпатська область						
2009	7639	8577	-938	251	480	-229

2010	8154	8926	-772	302	362	-60
2011	8212	8605	-393	290	360	-70
2012	8142	8512	-370	324	475	-151
2013	6561	7466	-905	276	604	-328
2014	6592	7441	-849	x	x	x
01.09.2015	4247	5488	-1241	101	1173	-1072
Разом	49547	55015	-5468	x	x	x

Примітка: укладено автором з урахуванням:

Мочерний С. Регулювання міжнародної міграції робочої сили. / Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 3 / Редкол.: ... С. В. Мочерний . – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – с. 176.

З наведеної таблиці видно, що за аналізовані роки: в Україні міграційний приріст населення в межах країни розпочався в 2014 р.; на рівні держави відносно зовнішньої міграції відбувається позитивна тенденція; кількість вибулих в Закарпатській області перевищує кількість прибулих, за рахунок чого за аналізований період відбулося скорочення населення майже на 5,5 тис. осіб.

У регулюванні міжнародної міграції робочої сили важливим є регулювання кількісного та якісного складу мігрантів. Зокрема, для регулювання кількості іммігрантів використовують показник імміграційної квоти, який розраховують і затверджують щороку з урахуванням статевовікової структури, рівня освіти, безробіття, наявності ринку житла та ін.. Відмітимо, що пріоритет віддається підприємцям, які виявили бажання займатися бізнесом.

Зарубіжний досвід свідчить, що зростання міграційних потоків і можливі негативні наслідки цього явища вимагають державного регулювання з боку держави і наддержавних органів на процес переміщення працездатного населення відповідно до потреб національної економіки. Державне регулювання міжнародної міграції робочої сили почалося наприкінці XVIII ст. і має свої особливості в окремих промислово розвинутих країнах [77, с. 175]:

- зокрема, в Англії було прийнято закони, якими заборонялася еміграція робітників промисловості, а наприкінці XIX ст. закони, що забороняли в'їзд в країну небажаних працівників;

- у наступні періоди регулювання здійснювалося здебільшого на двосторонній основі між країною - експортером і країною-імпортером робочої сили;

- у США перші 140 років їх існування за рахунок міграції було освоєно величезні вільні території, і оскільки бракувало робочої сили, тому в'їзд до країни в цей період був практично вільним, без будь-яких обмежень.

З 1952 р. уряд почав регламентувати в'їзд мігрантів за такими критеріями:

- 1) суворий відбір мігрантів;
- 2) члени сім'ї емігрують разом з главою сім'ї;
- 3) значна питома вага осіб, які емігрують на підставі родинних зв'язків;
- 4) відносна свобода вибору місця проживання і роботи;
- 5) значна частина мігрантів, які після п'яти років проживання в країні, отримують американське громадянство;
- 6) чимала частка іноземних громадян набуває статусу біженців. Вивчення матеріалів статистичної інформації ООН та Державної

служби статистики України дозволяє зробити наступні висновки:

- відсутність на законодавчому рівні переліку вимог до мігрантів, що бажано прийти до України, який містить рівень кваліфікації, професію, вік тощо та не дозволяє запобігти міграції в країну небажаних іноземців,
- населення держави набуває деяких негативних якісних змін через приїзд мігрантів з Південно-Східної та Середньої Азії, Індії та Північної Африки через відмінну від українців ментальність, культуру, звичаї та традиції,
- спостерігається тенденція збільшення кількості нелегальних мігрантів в Україні,
- країна дедалі більше перетворюється на транзитний пункт на шляху до Європи.

За роки незалежності Україна уклала міжнародні угоди про регулювання міграції з Німеччиною, Португалією, Іспанією, Польщею, Чехією, Словаччиною та деяким іншими країнами, однак вони не приведені у відповідність із міжнародними правовими нормами і практично не реалізуються. У зв'язку з цим масовий виїзд робочої сили з України та її регіонів у 90-х роках минулого століття відбувся на засадах нелегальної міграції і доцільно, щоб такий вид міграції узаконити.

Сьогодні Європа потерпає від напливу біженців. Міжнародна організація з міграції підрахувала, що більш 750000 мігрантів були виявлені на кордонах ЄС з січня по листопад 2015 року, в порівнянні з 280 000 виявлень в цілому за 2014 рік. Стрімкий потік біженців до Європи був зумовлений тим, що країни сусіди Сирії не змогли виконувати роль буфера – приймати і утримувати в себе потік мігрантів. Це природна фаза процесів, розпочатих «арабською весною» і локальними військовими конфліктами на Близькому Сході. «Арабська весна», і весна в Сирії, а тим більше війна в Іраку – явища явно не сьогоднішнього дня. Їм уже кілька років. І всі ці роки маленький потік біженців зі зруйнованих війною і хаосом держав до Європи спостерігався, не викликаючи при цьому запереч-

чень ні в політиків, ні в керівників держав.

Жодна країна Європи, крім Туреччини, безпосередньо не межує з Сирією. Куди простіше і дешевше для Євросоюзу було б домовитися із Туреччиною, у тому числі і фінансово, про розміщення усіх таборів біженців саме на її території. Що стосується країн Північної Африки, то

в разі другого масового потоку під загрозою опиняються лише Греція, Італія, Франція та Іспанія. Протягом багатьох років біженці прибували

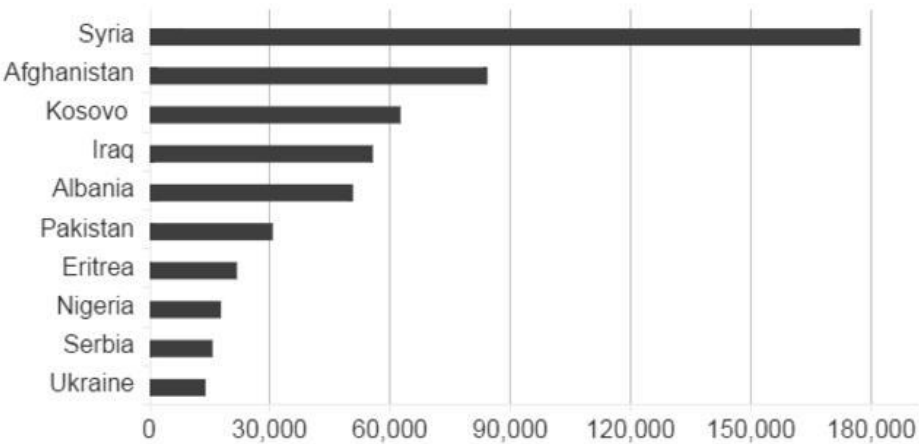
в Старий Світ, і причини були очевидні. Незважаючи на це, Європа не робила нічого в помилковому сподіванні на те, що якесь рішення знайдеться саме собою: ООН допоможе і біженці адаптуються на європейському просторі.

Ніяких спроб вирішення проблеми тоді, коли її ще можна було вирішити, зроблено не було. Постійно наростаюча кількість біженців загрожує миру в Європі та її традиціям. Багата Європа, відчуваючи деяку провину через колоніальне минуле, воліє не бачити те, що відбувається. За останні 50 років вона дозволила мільйонам біженців переселитися на континент [78].

На рис. 2.1 зображено офіційні дані Євростату щодо 10-ти країн, громадяни яких найчастіше є шукачами притулку в ЄС.

Top 10 origins of people applying for asylum in the EU

January - October 2015, first-time applications

Source: Eurostat

BBC

Рис. 2.1. Топ 10-ти країн, громадяни яких найчастіше є шукачами притулку в ЄС [79].

Донедавна більшість аналітиків вважали, що біженці можуть бути вигідними для Європи. Хоча індекс народжуваності в більшості країн членів ЄС з 2006 року збільшився з 1,45 до 1,6 дитини на одну жінку, проте ж рівень відтворюваності починається з 2,1 [80]. До того ж європейцям потрібен робочий клас для нормального функціонування робочої сили. Проте, ціна, яку пропонують заплатити Європі за вирішення міграційних проблем, є високою. На сьогодні лише Данія офіційно прийняла закони, які обмежують міграцію, тоді як Німеччина заявила про готовність прийняти біля 800 тис. біженців.

Європейські політики визнали політику мультикультуралізму провальною і зараз намагаються переглянути ставлення до мігрантів. Британський Прем'єр Д. Камерон, приміром, закликає назавжди відмовитися від провальної політики мультикультуралізму і більш агресивно захищати західні ліберальні цінності.

Напруженість в ЄС зростає через непропорційний тягар, з яким стикаються деякі країни стосовно мігрантів. Зокрема, Греція, Італія та Угорщина, куди мігранти прибувають на човнах і по суші.

Новий план розміщення біженців у країнах ЄС було представлено Європейському парламенту 9 вересня 2015 року. Міністри внутрішніх справ країн Євросоюзу зібралися в Брюсселі в понеділок, 14 вересня, для обговорення пропозицій Виконавчої комісії Євросоюзу, згідно з якими країни ЄС зобов'язані розподілити 160 тис. біженців між собою за квотами. Представники Єврокомісії намагалися вирішити питання про надання можливості країнам ЄС відкупитися від обов'язкових квот на прийом мігрантів, щоб знизити градус протистояння між країнами – членами блоку, і тим самим поліпшити ситуацію з кризою мігрантів, пише видання «The Financial Times». Із цього приводу Президент Франції Франсуа Олланд уже заявив, що його країна протягом двох років прийме на своїй території ще 24 тис. біженців. А Прем'єр Британії Девід Кемерон повідомив про готовність прийняти 20 тис. мігрантів протягом 5 років, однак виключно з таборів ООН біля кордону Сирії. Раніше Кемерон заявляв, що Британія несе «моральну відповідальність» перед тими, хто залишився без домівки внаслідок сирійського конфлікту. Протягом останніх чотирьох років статус біженців у Британії отримали майже 5 тис. сирійців [81].

Проте, Міністри закордонних справ Вишеградської четвірки (Чехія, Словаччина, Угорщина та Польща) протестували, мотивуючи це тим, що один лише механізм розподілу не вирішить даної проблеми. Навіть, «друг Путіна», чеський лідер Мілош Земан заявив, що нехай ліпше до Чехії приїдуть українці, ніж іновірці мусульмани. Угорський прем'єр заявив, що проблема з біженцями – це не проблеми Європи, а проблеми тільки Німеччини.

Світовий розкол між країнами ЄС щодо біженців був проілюстрований численними акціями протесту жителів багатьох країн Західної Європи.

Проте, наразі ухвалений план буде застосовано лише до 66 000 біженців, які перебувають в Італії та Греції, інші ж 54 000 біженців, які перебувають в Угорщині будуть в резерві до тих пір, поки уряди країн не вирішать місце їх дислокації [79].

За офіційними даними Євростату у 2014 р. країни ЄС запропонували притулок 184 665 біженцям. У тому ж році, більш ніж 570 000 мігрантів звернулися за наданням притулку хоча прохачі притулку проходять три-валі процедури. отже багато мігрантів, з урахуванням статусу біженця, могло бути зареєстровано і у попередні роки.

На рис. 2.2 зображені країни, з яких населення мігрувало і, країни, які приймали їх.

Asylum applications approved 2014

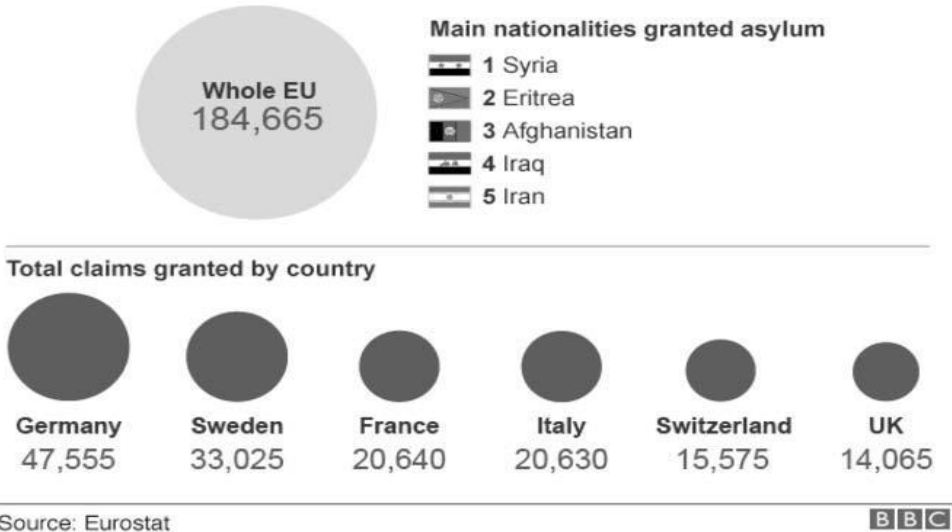

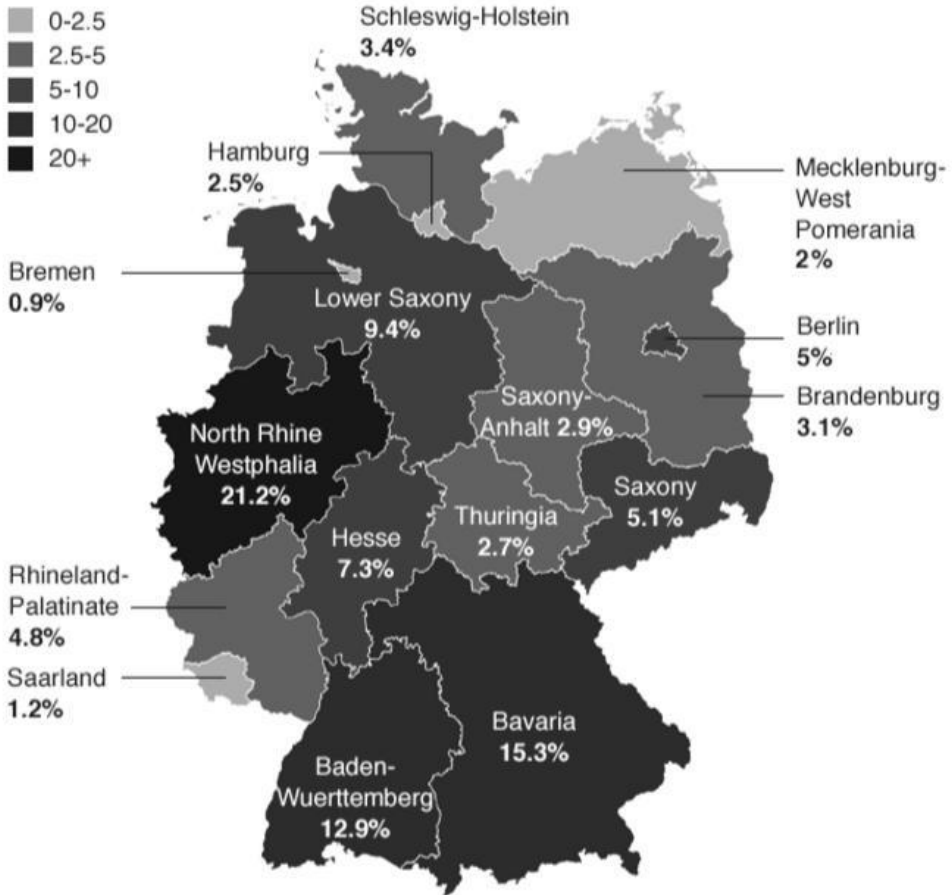
Рис. 2.2. Країни, з яких населення мігрувало і, країни, які приймали їх [79]

Наразі Німеччина є кращим місцем для десятків тисяч мігрантів у Центральній Європі. Більш 800000 чоловік, як очікується, будуть просити притулку там цього року. Цей показник в чотири рази більший за показник 2014 року.

Німеччина має систему квот, яка перерозподіляє шукачів притулку навколо своїх федеральних земель на основі їх податкових надходжень і існуючої щільності населення (рис. 2.3).

Distribution of Asylum Seekers in Germany

Source: Bamf

BBC

A note on terminology: *The BBC u*

Рис. 2.3. Розподіл шукачів притулку по німецьких землях [79]

Із 2016 р. уряд Німеччини має намір виділяти своїм землям по 670 євро на місяць на кожного біженця з моменту його реєстрації і до закінчення розгляду цього клопотання.

Вже у поточному році німецькі землі отримають з федерального бюджету 2,68 млрд. євро. Передбачається, що цієї суми буде достатньо на утримання 800 тис. біженців протягом п'яти місяців, адже саме стільки повинно розглядатися заявок про надання притулку. З 2016 р. по 2019 р.

уряд щорічно планує виділяти по 500 млн євро на будівництво соціального житла.

У своєму звіті, присвяченому економічному розвитку Євросоюзу у найближчі роки, Єврокомісія оприлюднила інформацію про те, що в період з 2015 до 2017 року до Європи прибуде 3 млн. мігрантів. Наплив переселенців, зазначається у документі, “хоча й не відчутно, але позитивно позначиться на економічному зростанні усього ЄС”. Брюссель прогнозує збільшення ВВП Євросоюзу упродовж наступних трьох років на 0,1% — з 0,2% до 0,3%. Вільям Шпіндлер, речник агенції ООН у справах біженців заяв: “Ми маємо готуватись до того, що до лютого наступного року щодня прибуватиме 5 тисяч людей. останніми місяцями, як ми бачили, у зв’язку з погіршенням погодних умов збільшилася кількість трагедій у Егейському морі. Якщо ми не діятимемо прямо зараз, то люди і далі будуть гинути” [82].

Європейські чиновники запевняють, що надзвичайний потік мігрантів не впливає на перспективи України отримати безвізовий режим з ЄС.

Попри війну на Сході України, згідно зі статистикою, прохання надати притулок від українців до ЄС у 2015 р. склало лише 3% від загальної кількості заявок. Тому у Європи немає підстав вважати, що українці масово полишать домівки і переселяться до ЄС з відкриттям кордонів.

Що може зробити ЄС для розв’язання проблеми біженців?

Чимало європейців відчувають, що їхні країни перебувають під загрозою, оскільки величезна кількість мігрантів перетинає їхні кордони. Зростає напруженість у відносинах між державами-членами, можливо тому, що проблема значно відрізняється залежно від країни. Із розрахунку на душу населення Швеція отримує в 15 разів більше клопотань про надання притулку, ніж Велика Британія, де офіційна політика щодо біженців залишається найбільш ворожою. Німеччина стала основним пунктом призначення — вона отримує мало не 40% біженців з усього ЄС, що навіть у перерахунку на душу населення залишається в кілька разів більше, ніж у середньому в ЄС.

Звісно, існують чіткі правила, як окреслена відповідальність за біженців: згідно з так званим дублінським регламентом, у якому основний принцип свідчить, що перша держава-член ЄС, чий кордон перетинає біженець, відповідає за надання притулку цій людині. Але це явно проблематично, оскільки вона переносить весь тягар біженців на прикордонні країни ЄС. Хоча це не було величезною проблемою в 1990-ті роки, коли країни ЄС приймали всього лише 300 000 клопотань про надання притулку щороку, тому у році, в якому загальна сума втричі більша, це просто не спрацює.

Менші прикордонні країни, як Угорщина й Греція, просто не мають можливості й місця для реєстрації й забезпечення житлом для сотень ти-

сяч прохачів притулку. А великі країни, такі, як Італія, мають мотивацію не звертати уваги на велику кількість біженців у своїх країнах, знаючи, що, якщо вони нічого не зроблять, то ці біженці швидше за все відправляться в інше місце (здебільшого до Північної Європи).

Німеччина, визнаючи, що дублінська система неспроможна вирішити міграційну проблему, тепер вирішила обробити всі заяви про надання притулку від сирийців, незалежно від того, де вони перетнули кордон ЄС. Рішення, швидше за все, мотивоване, принаймні частково, тим, що дуже складно визначити, де біженець уперше перетнув кордон, особливо якщо враховувати проникність внутрішніх кордонів ЄС. Напевно, рішення правосуддя 2013 року Європейського Суду про те, що Німеччина не може повернути іранського біженця до Греції (де було вирішено, що заявник «ризиковав наразитися на реальну небезпеку й нелюдяне або принижуюче поводження») підвищило відчуття відповідальності Німеччини з цього питання.

У ракурсі порушених проблем ЄС має вжити заходи на двох фронтах. По – перше, країни – члени мають у терміновому порядку збільшити їхній потенціал для розгляду питань про надання притулку так, щоб вони могли швидко виявити тих, хто заслуговує на захист. По-друге, ЄС поліпшити розподіл тягаря – в ідеалі між усім країнами, але, можливо, в першу чергу лише для невеликої групи – у наданні житла для тих, хто отримав притулок. Міжнародне право й базова моральність вимагають від нас саме цього.

2.3

ПРОБЛЕМИ ТРАНСАТЛАНТИЧНОГО ТОРГІВЕЛЬНОГО ТА ІНСТИТУЦІЙНОГО ПАРТНЕРСТВА США І ЄС (TAFTA) ТА ЇХ ВПЛИВИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКУ ІНТЕГРАЦІЮ УКРАЇНИ

Світова тенденція виникнення торгових блоків та мега-блоків викликала значну кількість дискусій стосовно перспектив світової економіки, розділеної між конкуруючими «торговельними блоками». На теоретичному рівні відсутній консенсус між економістами та правниками стосовно впливу створення торговельних блоків на багатосторонню торговельну систему. Враховуючи згадане вище, Україні, як врешті – решт і Словаччині, іншим членам ЄС та Вишеградської групи, слід долучитися до наукових дискусій стосовно ролі і місця торговельних блоків в світовій економічній системі. Для цього необхідно визначити позицію стосовно цих блоків та провести аналіз впливу їх функціонування на національні економічні інтереси країни.

Членство України в CoT та Угода про асоціацію та зону вільної торгівлі з ЄС створили певні стратегічні можливості для розвитку країни шля-

хом отримання доступу до ринків країн-учасниць СоТ на рівних з іншими країнами умовах. Проте виникнення блоків, за умови відсутності України в них, нівелює вигоди, отримані від приєднання до СоТ, адже Україна ма-тиме гірші умови доступу до ринків країн-учасниць цих блоків.

Стратегічне партнерство Сполучених Штатів Америки, країн G-7 та Європейського Союзу з Україною, як фактор зовнішньої кон'юнктури, несе в собі високий потенціал інтеграції у світогосподарські процеси, підвищення конкурентоздатності національної економіки. Імплементация угоди про асоціацію та всеосяжну і поглиблену зону вільної торгівлі між Україною і ЄС за визначенням покликана прискорити структурну перебудову національної економіки [134, с.118]. За доленосні для еконо-міки України можливості Каха Бенукідзе та Томаш Фіала визначили дію таких двох першорядних факторів Угоди, як відкриття одного з найбіль-ших світових ринків та здійснення масштабної програми структурних реформ усіх сфер економіки та соціуму на базі compliance cost та імпорту інституцій [135, с. 215].

Їх використання, як продуктивного фактору нарощування конкурентоспроможності потребує інтенсифікації взаємодії і притирання управлінських і регуляторних механізмів національної держави (Украї-на) та наднаціональної організації (ЄС).

З української сторони необхідне врахування того, що в інституціях ЄС відбувається переосмислення наслідків «грецької» та «мігрантської» криз, а Brexit-референдум в Великобританії загострив вибір між векто-рами: «поглиблення чи розширення?». За цих умов Захід ще не обрав де-тальних обрисів та етапів включення України, її держави та економіки у свій формат.

Україна перебуває на самих початках формування реальної проев-ропейської держави. Старі інституції держави і суспільства вже не здатні працювати ефективно, нові ще не сформовані. Існує різниця у філософії менеджменту сторін. ЄС вимагає більше дій, розвитку, активної транс-формації, а представники України - більше грошей.

За розрахунками Національної Ради реформ на початок квітня 2015 р. українська сторона виконала 3 % зобов'язань, узятих на себе в рамках Угоди про асоціацію, а ще 16 % в процесі виконання [136].

Відсутність ефективних механізмів освоєння міжнародних коштів, зокрема на інфраструктурні проекти, імітаційний характер державно-приватного партнерства і неререформованість багатьох сфер, зокрема сис-теми автодорожнього будівництва, стримує міжнародних партнерів у переході до реалізації масштабного «плану Маршалла» для України. Про це, зокрема, свідчить те, що із 40 млрд. дол. США зовнішнього фінансу-вання, передбачених донорами на 2015-2018 рр., понад третину стано-вить економія від списання, скасування та реструктуризації.

Нетехнологічність менеджменту, корупція, відсутність гарантій не-повернення до владних інституцій представників «ancientregime» тільки підвищують обережність стратегічних партнерів і прагнення до по-крокового руху [137].

Аналіз впливів зовнішньої кон'юнктури неможливий без розуміння того, як виглядають актуальні обриси економічного середовища України у світлі об'єктивних якісних індикаторів.

За даними міжнародних співставлень МВФ на основі обсягу ВВП за ПКС на особу продовжує зростати розрив між Україною та провідними розвиненими країнами (від 3,5 до 7 разів), відставання у розвитку еко-номіки із постсоціалістичними країнами Центральної Європи (від 2 до 3 разів) [138].

Місце економіки України у міжнародних глобальних економічних рейтингах поступається не тільки розвинутим країнам, а й багатьом країнам СНД та постсоціалістичним країнам [139], а за такими критеріями економічної свободи, як свобода права власності, інвестиційна свобода українська економіка є одним з найбільших аутсайдерів [140].

З огляду на відсутність якісних перетворень у регуляторному полі та прояви податкового тиску національний індекс інвестиційної привабливості, що розраховується Європейською бізнес-асоціацією України та дослідницькою компанією In.Mind, не покращується. Переважна більшість інвесторів не задоволена актуальним станом інвестиційного клімату [141].

Нижче мінімальних порогових значень перебувають рівень витрат на науково технічні розробки, індекси інвестиційної та інноваційної безпеки, а показники інноваційної активності підприємств промисловості у 2 рази нижчі, ніж у постсоціалістичних країн Східної Європи та в 3,5 - 5 разів менші ніж у найбільш інноваційно активних країнах ЄС. Країна з 39-ти мільйонним населенням, ВВП обсягом 70–80 млрд дол. США, держ-бюджетом в 15–16 млрд дол. США, державними видатками на всю науко-ву сферу близько 100 млн дол. США за рік та 5 %-ною часткою високих технологій у промисловому експорті не може конкурувати зі значно розвинутішими й потужнішими економіками в наукомістких та престижних високотехнологічних секторах [121, с.75-76].

Усі вищенаведені «параметри відставання» є підсумком та наслідком попереднього нагромадження дисбалансів соціально-економічного розвитку та свідчать про невдачу і неефективну діяльність держави та ділових кіл по забезпеченню економічної безпеки країни. У той же час дослідження позитивних трендів українського експорту та структурних змін в економіці дало підставу авторитетному фінансово-економічному рейтингу банку ABNAMRO (Нідерланди) класифікувати Україну, як країну з перспективним ринком, яка здатна разом з Мексикою, В'єтнамом та

Ганою наздогнати і випередити за динамікою економічного зростання країн членів БРІКС [143].

Отже після завершення Другої світової війни провідним інструментом утвердження правил вільної торгівлі в світі стала система ГАТТ-Сот. Водночас проблеми інституційного характеру, які виникли в цій організації, створили перепони для ефективності її існування. Як наслідок, країни почали шукати альтернативні шляхи вирішення питань порядку денного світової торгівлі, в тому числі й шляхом створення інтеграційних об'єднань зі своїми правилами торгівлі. Поява таких об'єднань, особливо коли їх учасниками стали провідні торговельні країни світу, актуалізувала питання щодо особливостей зовнішньоекономічної політики країн світу, у т.ч. України та Словаччини, в умовах створення нових інтеграційних мега-блоків.

Стрімкий розвиток світових торговельних відносин в другій половині ХХ сторіччя, зростаюча активність різних за розміром країн світу в обміні товарами та послугами обумовили потребу в створенні єдиних правил торгівлі. Значне збільшення країн-учасниць, що приєдналися до угоди ГАТТ, нові питання, що постали на порядку денному світової торгівлі, обумовили створення в січні 1995 року на базі ГАТТ Світової організації торгівлі (Сот). Водночас зростання кількості членів Сот створило проблеми в прийнятті рішень цієї організації, а отже знизило ефективність її функціонування. В таких умовах постало питання пошуку альтернатив Сот, насамперед шляхом укладання двосторонніх та багатосторонніх преференційних угод. Розвиток торговельних угод став підривати діяльність Сот, адже вони фактично підміняли собою Сот, ре-гулюючи торгівлю всередині торговельних блоків.

В залежності від рівня інтегрованості торговельні блоки бувають трьох видів:

1) Зони вільної торгівлі - торговельні блоки, які не мають внутрішніх тарифів або квот на торгівлю між членами, проте кожна країна може встановити свій власний рівень тарифів до решти країн світу.

2) Митні союзи - торговельні блоки з скасованими тарифами та митами між членами та з встановленими спільними тарифами відносно решти країн світу, яких повинна дотримуватися кожна країна-учасниця.

3) Спільні ринки – торговельні блоки, які охоплюють набагато біль-ше питань, ніж мита, тарифи і квоти. Вони зазвичай характеризуються наступними рисами:

- наявність законів щодо вільного руху трудових ресурсів та капіталу між країнами-учасницями;
- гармонізація податкових систем, відповідно до якої не повинно бути суттєвих відмінностей між країнами-членами в сфері оподаткування;

- прийняття деяких спільних заходів в сфері монетарної політики, таких як використання спільної валюти на території усіх країн спільного ринку, чи окремих його частинах;
- запровадження фіксованого курсу обміну валюти між країнами-членами.

Найбільшими світовими торговельними блоками є АСЕАН (створена в 1967 р.), Європейський Союз (створений в 1992 р.), МЕРКОСУР (створена в 1991 р.) та НАФТА (створена в 1994 р.). Якщо наприкінці ХХ сторіччя домінувала тенденція створення регіональних торговельних блоків, то протягом останніх років намітилась тенденція до створення мега-блоків між країнами різних географічних регіонів. Насамперед йдеться про Угоду про Транс-тихоокеанське Партнерство та Угоду про Трансатлантичне Торговельне та Інвестиційне Партнерство. Переговори про створення Транс-тихоокеанського Партнерства (ТПП) розпочались в 2006 році, проте значної ваги для світової торговельної системи воно набуло в 2008 р., коли до нього приєдналися США. очікувана мета переговорів – поглиблення економічної інтеграції в Азійсько-Тихоокеансько-му регіоні.

Поруч з переговорами про створення ТПП США розпочали в 2013 р. переговори з ЄС про створення Трансатлантичного Торговельного та Інвестиційного Партнерства (ТАФТА). Метою цих переговорів є розширення існуючої торгівлі між США та ЄС, лібералізація інвестицій, зняття бар'єрів в сфері технічного регулювання та інших нетарифних бар'єрів. У підготовці рішень в рамках торговельних блоків беруть участь набагато менше країн у порівнянні з багатосторонніми торговими переговорами СоТ. Відтак компроміси в переговорах є більш імовірними та країни-учасники можуть з більшою упевненістю представляти свої пропозиції та вивчати потенційні поступки, на які вони підуть.

Ці та інші аргументи привели до стрімкого зростання різних торговельних блоків протягом останніх років. Наразі у світі налічується понад 350 зон вільної торгівлі, і їхня кількість продовжує зростати. одним з аргументів на користь укладання торговельних угод є необхідність страхування від невдалого закінчення глобальних переговорів по лібералізації торгівлі в рамках СоТ. Водночас така динаміка зростання торговельних блоків загалом та перспективи виникнення серед них мега-блоків зокрема створюють, на думку провідних світових економістів, системний ефект «змішання переваг і хаосу у світовій торговельній системі», різноманітними проявами основних проблеми, що породжуються функціонуванням торговельних блоків для світової торгівлі.

Перше. Фрагментація глобальної лібералізації. Збільшення уваги до лібералізації торгівлі в рамках торговельних блоків фактично призводить до відволікання уваги від глобальних переговорів в рамках СоТ,

а отже послаблює цю організацію та ставить під сумнів ефективність багатосторонніх раундів переговорів. На відміну від правил торгівлі в рамках СоТ, які є стандартними для країн світу, угоди про вільну торгівлю в рамках блоків можуть широко варіюватися, і в значній мірі мають дискримінаційний характер щодо країн, що не входять до цих блоків. Крім того кожний блок встановлює свої правила, що створює додаткові транс-акційні витрати для підприємств, які прагнуть експортувати свою продукцію до кожного з них.

Друге. Створення передумов для поділу світу на блоки та конфронтація між ними. Торговельні блоки конкуруватимуть один з одним, оскільки вільна торгівля існує всередині кожного блоку, проте кожний блок захищатиме свій ринок від зовнішньої конкуренції, встановлюючи більш високі тарифи. Конфлікти в торговельній сфері можуть призвести до торговельних війн, які, в свою чергу, можуть перейти в політичну, або й воєнну площину. Сам факт наявності блоків може мати, окрім економічного, ще й суспільно-психологічне значення. Адже фактично відбувається групування країн світу відповідно до їх приналежності до певного блоку.

Третє. Нівелювання досягнень багатосторонніх переговорів в сфері сільськогосподарства. Враховуючи вагомe значення сільськогосподарської галузі для країн, що розвиваються, та найменш розвинених країн, одним з основних питань порядку денного багатосторонніх торговельних переговорів є усунення експортних та виробничих субсидій

в сфері торгівлі сільськогосподарською продукцією. Домовленість, прийнята країнами-учасниками СоТ в 2005 р. щодо усунення субсидій на експорт сільськогосподарської продукції з 2014 р., не була втілена в життя. Це стало підставою для перенесення вирішення цього питання на рівень блоків та двосторонніх торговельних угод. Водночас досягнути зазначеної цілі можливо шляхом саме багатосторонніх переговорів, адже переговори в рамках блоків чи на двосторонньому рівні можуть лише частково вирішити проблему, оскільки домовленості будуть не між всіма країнами світу, а лише між учасниками торговельних блоків.

Четверте. Збереження домінування більш розвинених країн в питаннях побудови правил світової торгівлі. Як показав досвід формування порядку денного ТПП і ТАФТА, багато з його аспектів відображають вимоги бізнесових кіл США, насамперед в частині більш жорсткого, ніж в системі СоТ, захисту авторських прав та стандартів праці. Ці вимоги, які

в системі СоТ потрапили до так званого пакету «СоТ +» (додаткові вимоги до країн-учасників СоТ, по яких не прийнято рішення на Доха-раунді)

в рамках ТПП фактично стали умовою входження до цього мега-блоку. Тобто, США, розуміючи проблематичність запровадження цих правил через СоТ, спробували використати формат торговельних блоків і мега-

блоків, в яких позиції супротивників запровадження цих правил будуть не такими сильними.

П»яте. Заміщення механізму вирішення суперечок CoT. Запровадження в рамках CoT інструментарій вирішення суперечок став однією з найбільш ефективних гарантій функціонування правил світової тор-гівлі, встановлених цією організацією, та, на думку багатьох експертів, виявився доволі успішним. В той же час запровадження в рамках тор-говельних блоків та двосторонніх угод власних механізмів вирішення спорів призведе до створення власного арбітражу цих суперечок. Розвинені країни, насамперед США та країни-учасниці ЄС, мають більшу еко-номічну вагу та краще підготовлений кадровий потенціал, що надасть їм змогу мати більший вплив в цих арбітражних комісіях, а отже, і на їх результати. Розвинені країни робитимуть все від них залежне, щоб ви-рішувати суперечки відповідно не до правил CoT, а до правил торговель-них блоків. Це, в свою чергу, може остаточно підірвати продуктивність вирішення суперечок в CoT.

За своєю значимістю для світової політики і економіки, за своїми масштабами і обсягом відносини між США і ЄС, безперечно, утримують перше місце у світі. У зовнішніх відносинах ЄС трансатлантичній співп-раці зі Сполученими Штатами відводиться центральне місце. ЄС і США поділяють багато спільних цінностей і спільних інтересів, хоч між ними час від часу і виникають розбіжності в питаннях акцентів і підходів.

Зберігають суттєвий вплив на діюче регулювання двосторонніх торговельно-економічних відносин значні розходження між Європою і Сполученими Штатами на рівні сприйняття моделей соціально-еконо-мічного розвитку. З певною часткою умовності можна сказати, що якщо у Америці капіталізм існує в його найбільш класичній формі, то євро-пейці все більше схиляються до соціал-демократичних моделей управ-ління економікою і суспільством. У Європі роль держави у регулюванні економіки набагато вища, аніж в США. Європейці працюють менше, ніж американці, мають триваліші відпустки, раніше йдуть на пенсію. Більше відпочивають, краще захищені соціально. Допомога по безробіттю в ЄС більше, ніж у США, і видається вона на триваліший термін. Щоправда, платою за це є нижчі темпи розвитку у Європі [83, с. 312].

Зовнішні торговельно-економічні зв'язки - система господарських зв'язків між національними економіками країн, що здійснюється на основі міжнародного поділу та інтеграції праці. Поняття «міжнародні економічні зв'язки» ширше, ніж поняття «міжнародна торгівля». Перше охоплює також товарну торгівлю, інвестиції, міграцію робочої сили, на-уково-технічне співробітництво, міжнародний туризм тощо.

Міжнародна торгівля є традиційною і провідною формою економіч-них відносин між країнами. Про розміри зовнішньої торгівлі свідчить

зовнішньоторговий обіг - сукупна вартість у грошовому вираженні всіх виконаних операцій за певний період. Перше місце за цим показником посідає Західна Європа, де виняткову роль відіграє факт існування Єв-ропейського Союзу. Друге місце належить країнам Азії, головним чином Східній і Південно-Східній Азії. На третьому місці - Північна Америка. Інші регіони забезпечують не більше 10 % світової торгівлі [84, с. 12].

Провідну десятку країн-лідерів щодо експорту та імпорту товарів і послуг утворюють здебільшого європейські країни, але лідером є США.

У товарній структурі світової торгівлі домінують товари - готові вироби і напівфабрикати. Найпотужніший зі світових товаропотоків сполучає Північну Америку і Азію. Наступний за ним - Західна Європа й Азія. На третьому місці - Північна Америка і Західна Європа. Приблизно половину світового товарообігу забезпечує торгівля промислово розвинутих країн Західної Європи, США і Японії. Передусім вони активно обмінюються високотехнологічними виробами наукоємних галузей. Звертає на себе увагу також інтенсивна внутрішньо-регіональна торгівля країн ЄС, Пів-нічної Америки.

На сьогодні ЄС і США разом мають 47% обсягів світового ВВП і за-безпечують, за даними СoT, третину світових торговельних потоків [85].

Спільна торговельна політика ЄС реалізовується на двох рівнях. По-перше, у рамках Світової організації торгівлі Європейський Союз бере активну участь у встановленні норм та правил [функціонування] багато-сторонньої системи світової торгівлі. По-друге, ЄС укладає власні двосто-ронні угоди про торгівлю з країнами або регіональними групами країн.

Ч. Купчан з Джорджтаунського університету свого часу резонно за-уважував, що в економічній царині ЄС з його вузько-торговими інтересами не може конкурувати з Північною Америкою. Але з політичної точки зору Союз має значний позитивний потенціал. Ч. Купчан „захищає” Євро-союз від звинувачень в іманентній неспроможності сформувати загаль-ну оборонну політику та нездатність відігравати оборонну роль поза власними межами. „Метою ЄС є керування всередині, а не поза Європою”,

– пише він [86, с. 47], - ЄС, як геополітичний експеримент, удався, бо мета Євросоюзу – не військова безпека, а економічний розквіт та економічна стабільність.

Європа подає світові зовсім інший приклад, ніж Північна Америка, зазначає Ч. Купчан. Сучасна Європа тримається на культурі компромісу.

У ній, незважаючи на велику кількість над- та міждержавних інституцій, фундаментальні рішення багато в чому залежать від франко-німецько-го консенсусу. Головні ідеї, на яких виріс ЄС, – єдиний ринок, монетар-ний союз та розширення на схід – вийшли більше з Парижа та Бонна, пише дослідник, аніж з інших європейських столиць чи бюрократичних організацій Брюсселя. Еволюція ЄС стала переважно історією розподілу

повноважень між країнами-членами на засадах консенсусу. Зараз Європа має багато атрибутів, щоб вважатися справді однополярною формацією. Але ЄС, за Ч. Купчаном, є взірцем тієї „доброзичливої гегемонії“, якою мають бути саме Сполучені Штати. Тобто Європа демонструє переваги та вади економічної сили, не підкріпленої військовою силою і політичною волею, сили, ключові механізми якої ґрунтуються на компромісі і консенсусі. Такий механізм був благом для Європи, що народжувалась та міцніла тоді, коли США одноосібно захищали субконтинент від радянської загрози. Зараз перед європейцями постали інші виклики: Європа стала заручником однобічного розвитку й практики пацифізму і компромісу [83, с. 329].

У Європейському Союзі також діє регулююча економічно-торго-вельні зв'язки зона вільної торгівлі. Аналогічно європейській відбувається розвиток міжнародної інтеграції в межах Північноамериканської асоціації вільної торгівлі (НАФТА), створеної в 1992 р. за угодою між США, Канадою і Мексикою про формування загального північноамери-канського ринку. Між цими країнами знімаються не лише митні бар'єри, НАФТА відкриває шлях до організації єдиного континентального ринку для вільного руху товарів, послуг, капіталів і робочої сили. Здійснює процес взаємопроникнення великого капіталу на всій території Північно-американського континенту, що дає змогу домінувати над іншими еконо-мічними центрами світу (Західною Європою та Японією) [87].

Нині в цьому напрямі активізували діяльність організації Азіатського Тихоокеанського економічного співробітництва (АСЕАН). Японія прагне сформуванню своєрідний азіатський ринок, веде переговори з ін-шими країнами регіону про організацію Східно-азіатського економічно-го співтовариства.

Поглиблення економічної інтеграції зумовлює потребу створення наднаціональних органів, які б координували зусилля різних країн і формували механізм для цивілізованого вирішення спірних питань, що дещо обмежує діяльність національних урядів. Їх завдання полягає в уні-фікації правового простору різних країн (правил гри) і координації еко-номічної політики.

Поки що жоден економічний блок не досяг такого розвитку (най-ближче до цього стоїть Європейський Союз), тому важливу роль продо-вжують відігравати міжнародні організації, серед них МВФ і МБРР, котрі намагаються вирішувати також міжнародні економічні проблеми. Крім того, специфічне значення на міжнародній арені мають регулярні нара-ди глав високорозвинутих країн [87].

Ці країни утворили кілька своєрідних клубів, найвідоміший з них — G-7 (або «Велика сімка»). Метою цього об'єднання (США, Японія, Німеч-чина, Велика Британія, Франція, Італія, Канада) є щорічні зустрічі глав

держав для обговорення світових валютних питань, проблем рівноваги платіжних балансів, питань взаємної торгівлі та ін. [87].

Вперше заговорили про можливість трансатлантичного договору в галузі торгівлі ще в 1995 р. Але через перетворення ГАТТ у Світову організацію торгівлі порохували тоді ідею передчасною.

Через 10 років її знову озвучили лідери Європи, і сторони домовилися про створення Трансатлантичної економічної ради, яка вивчала практичні питання інтеграції, однак глобальна криза затягла цей процес до 2010 р.

Діалог між ЄС і США дістав новий імпульс після підписання угоди 29 листопада 2011 року. План спільних дій передбачає подальшу розробку міцних економічних зв'язків, створення робочих місць і стимуляцію зростання економіки як у США, так і в Європі. «Ми повинні активізувати наші зусилля з реалізації невикористаного потенціалу трансатлантичного економічного співробітництва для створення нових можливостей для зайнятості та економічного зростання, особливо у секторах економіки. Ми сповнені рішучості і надалі зміцнювати вже досить міцні торгово-інвестиційні відносини ЄС і США», - йдеться у спільній заяві за підсумками саміту ЄС-США у Вашингтоні [88].

У саміті взяли участь американський президент Барак Обама, президент Єврокомісії Жозе Мануель Баррозу, президент Європейської ради Херман ван Ромпей та інші офіційні особи. Так було започатковано «дос'є» ТАФТА.

Проект створення зони вільної торгівлі між ЄС і США може стати найбільш амбітним проектом після 1995 року, коли була створена СоТ. Двосторонні угоди між країнами про свободу торгівлі увійшли в практику після провалу роботи в цьому напрямку Світової організації торгівлі в 2005 р. в Досі. Фінансова криза 2008-2009 років і наступна рецесія лише посилили протекціоністські заходи в національних економіках.

Таким чином, окрім явних економічних вигід і провалу Дохійсько-го раунду переговорів у рамках СоТ, справжнім мотивом для створення ТАФТА було (і цього не приховують) нове розміщення сил у світі, пере-несення товарних потоків в Азію і, зокрема, зростаюча глобальна роль Китаю як світового економічного центру. І сьогодні ряд експертів пояснюють поспіх, з яким Європа і США намагаються досягти домовленості щодо зони вільної торгівлі, саме тим, що коли цей альянс не відбудеться до 2014 р., «трансатлантичний союз» уже не матиме можливості завадити Китаю та його партнерам з БРІК перехопити ініціативу у визначенні глобальних правил гри.

З 1945 р. частка економіки США у світовій скоротилася з 50 % до 19 %. Саме сьогодні Вашингтону вкрай необхідна підтримка європейців, якщо він хоче надалі на щось впливати. Як висловився колишній посол

США в ЄС Бойден Грей, очікувана угода ЄС і США подібна до створення «економічного НАТО» [89].

CoT стверджує, що 18 % обмежувальних заходів у торгівлі були прийняті країнами G-20 після 2008 р. Це призвело до зниження потенціалу світової торгівлі на 3 %, що в грошовому еквіваленті становить 350 млрд євро. На даний час Брюссель на різних стадіях веде двосторонні переговори про вільну торгівлю з більш ніж 80 країнами світу. Впродовж декількох останніх років були укладені угоди про вільну торгівлю між ЄС та низкою країн, зокрема Молдовою (2014 р.), Косово (2015 р.) В жовтні 2016 р. підписано Угоду про зону вільної торгівлі між ЄС та Канадою [90], яка прибирає 99 % митних ставок у взаємній торгівлі. Розробка та узгодження цієї угоди тривало 7 років.

Створення зони вільної торгівлі між США і ЄС входило до числа передвиборчих обіцянок президента США Барака Обама. Однак ідея про подібного роду угоду виношувалася ще раніше, в адміністрації Клінтона. Тоді за аналогією з угодою про вільну торгівлю американських країн - NAFTA, проект отримав назву TAFTA. Адміністрація Обама мала намір, крім трансатлантичного, ще одночасно працювати над ініціативою про зону вільної торгівлі з країнами басейну Тихого океану [91].

Другого лютого 2013 р. на щорічному саміті з питань безпеки в Мюнхені віцепрезидент США Джо Байден зробив обережну заяву, що угода щодо TAFTA є «досяжною». А 8 лютого після складних переговорів по бюджету ЄС на найближчі сім років Лідери Євросоюзу після саміту в Брюсселі одноставно виступили на підтримку торгово-економічного пакту з Америкою. Ще через кілька днів, в США знову заявили про важливість торговельно-інвестиційного партнерства з ЄС. 12 лютого 2013 р. президент США Барак Обама виступив з традиційним посланням до нації, в якому він заявив про те, що США готові почати переговори з ЄС про створення спільної зони вільної торгівлі [91].

Обама буквально сказав тоді таке: «І сьогодні я оголошую, що ми почнемо переговори про всебічне трансатлантичне торговельне та інвестиційне партнерство з Європейським Союзом (Transatlantic Trade and Investment Partnership – TTIP). Торкнувся Обама і вигод від подібного роду угоди: «Торгівля через Атлантичний океан, яка є справедливою і вільною, підтримує мільйони добре оплачуваних американських робочих місць» [91].

Наступного дня, 13 лютого 2013 р., голова Європейської комісії Жозе Мануель Баррозу в Брюсселі оголосив спільну заяву Євросоюзу і США про початок переговорів про створення зони вільної торгівлі між Європою та Америкою. «Ми створимо найбільшу в світі зону вільної торгівлі», - заявив при цьому Баррозу. Він повідомив, що переговори повинні початися в червні 2013 р. Баррозу попередив, що на них чекають важкі

дискусії. одночасно він висловив упевненість у тому, що укладення угоди сприятиме зростанню двох, з'єднаних Атлантикою, найпотужніших економік Заходу [91].

Хоча зазначене повідомлення і не стало несподіванкою, воно виявилось вдалим ходом для чиновників США та ЄС, які працюють за закритими дверима над підготовкою основи і загальних принципів для двосторонньої угоди про вільну торгівлю. Тому деякі принципові домовленості між сторонами були досягнуті вже до початку переговорів. Робоча група, очолювана торговим представником США Роном Кірком і європейським ко-місаром з торгівлі Карелом де Гухтом, провела десять місяців (починаючи з листопада 2011 р.) за столом в попередній стадії переговорів. Доповідь про цей етап було опубліковано відразу ж після заяв обома і Баррозу [91].

Початок переговорів був анонсований на кінець травня або початок червня 2013 року. Сам президент Обама хотів форсувати їх для як найшвидшого створення трансатлантичної зони вільної торгівлі. Комісар з торгівлі Європейського Союзу Карел де Гухт вважав, що досягнення угоди може вимагати двох років безперервної роботи [91].

Щодо вихідних позицій сторін, то ідеологія майбутньої трансатлантичної торговельної угоди пропонує застосування більш широких підходів, ніж визначають класичні режими торговельної лібералізації у межах ЗВТ. Традиційно це передбачає скасування тарифів, відкриття ринків інвестицій, послуг та державних закупівель.

За наявною інформацією, трансатлантичний договір торкнеться всіх ключових галузей торгівлі, але буде зорієнтований на сфери, які дадуть економіці США та країн Євросоюзу максимальну синергію в стимулюванні економічного зростання, зайнятості населення та розвитку інновацій. Слід також враховувати, що реалізовувати його будуть країни, на частку яких сьогодні припадає майже половина глобальної економіки, а також третина обсягів світової торгівлі - за даними МВФ у 2011 р. вони становили 4,5 трлн дол. США [92].

На сьогодні експерти та представники ділових кіл очікують більш докладних досліджень щодо впливу майбутньої глобальної угоди на окремі галузі, сектори економіки. Але, за попередніми оцінками, найбільший вплив трансатлантична ЗВТ матиме на фінансовий сектор, хімічну й фармацевтичну галузі. очікується, що скасування тарифів матиме неабияку вигоду і для автовиробників [85].

Стрімке розгортання подій навколо цієї ініціативи дає вагомі підстави вважати, що наміри сторін виходять далеко за рамки простого скасування взаємних мит при поставці товарів. І навіть куди глибші за прагнення до поглибленого економічного співробітництва.

У доповіді спільної робочої групи високого рівня, в якій містяться оцінки перспектив і вигод майбутньої угоди, а також рекомендації щодо

Його впровадження підкреслюється, що «переважна більшість членів НАТО входять до складу ЄС. Американська військова присутність в Європі, поряд зі зниженням в інших країнах приросту багатства і влади (впливу), підштовхують до більш комплексної трансатлантичної економічної кооперації, щоб підтримувати силу цього партнерства на довгі роки» [93].

Експерти по-різному оцінюють як саму ідею трансатлантичної зони вільної торгівлі, так і його можливі наслідки для світової торгівлі.

Американські та європейські бізнес-спільноти вітають створення ТАФТ. Більше того, одним з найбільш активних лобістів цієї ідеї була торгово-палата США в Європі.

Відразу після звернення Барака Обама до Конгресу у своєму прес-релізі EU AmCham зазначила, що запуск торгових переговорів відкриває великі перспективи для трансатлантичного економічного зростання та інвестиційного партнерства. «Ми вітаємо початок цих переговорів і впевнені, що угода сприятиме подальшому зміцненню найбільш інтегрованою торговою артерією у світі. Створення трансатлантичної зони вільної торгівлі має призвести до ліквідації тарифів та інших перешкод в обміні товарами, до лібералізації торгівлі послугами, розширенню та захисту інвестицій, відкриття ринків державних закупівель, стимулюванню інновацій та захисту інтелектуальної власності, розвитку ринків капіталу і т.д. Враховуючи величезні об'єми торгових та інших зв'язків між США і ЄС, навіть невелике підвищення принесе великі вигоди для їх економіки», - наголошується в прес-релізі [94].

Звучать вже і конкретні цифри. За розрахунками робочої групи високого рівня, щорічний приріст взаємної торгівлі буде оцінюватися в 150 млрд. дол. США для кожної зі сторін, зростання внутрішнього ВВП - в 250 млрд. дол. США. Набуття чинності ТАФТА дозволить створювати щороку додатково по 500 тис. нових робочих місць. Але головне - угода покликана підвищити глобальну конкурентоспроможність США і ЄС, дати нові можливості для розвитку транснаціональних корпорацій через високо-інтегровані операційні зв'язки, відкрити додаткові стимули для інвестицій і кооперації [94].

Зазначимо, що ЄС є найбільшим торговим партнером США, незважаючи на серйозну боргову кризу в Європі, що загрожує глобальному економічному зростанню. За даними торговельного представництва США, торговий оборот між США і ЄС становить близько 3,6 млрд. на день, а на взаємних інвестиціях тримається близько 7,1 млн. робочих місць [88].

Європейські посадовці погодилися з американцями, що час є сприятливим для укладання угоди. Обидві сторони намагаються вирватися з полону майже п'ятирічного економічного спаду і стагнації. Страхи лідерів щодо тривалої рецесії тепер можуть допомогти досягненню угоди між ЄС і США. І в Брюсселі, і у Вашингтоні відзначили, що зростаюча

економічна міць Китаю дає додатковий стимул для угоди США і ЄС. Саме Китай є найпереконливішим фактором для початку процесу.

Подібного роду торгова угода гарантує, що саме американці і європейці, а не китайський уряд, будуть встановлювати стандарти з безпеки продукції та захисту інтелектуальної власності в наступні роки. За словами єврокомісара з торгівлі Карела де Гюхта, в центрі майбутніх переговорів будуть стояти питання про ліквідацію торговельних тарифів, а також про уніфікацію технічної документації, сертифікації та стандартів якості [95].

Таким чином, метою угоди є не тільки ліквідація ввізних мит, але також узгодження правил, що регулюють торгівлю такими товарами, як автомобілі, ліки, медичне обладнання та ін. Саме узгодження цих правил і повинно зайняти багато часу у переговорах сторін. На цих напрямках США і Європа хотіли б встановлювати «правила дорожнього руху» для торгівлі в епоху формування глобальної торговельної системи.

Влада США і ЄС сподіваються, що зміст їх майбутньої угоди буде чинити тиск на Японію, Китай, Індію та інші великі країни, що розвиваються, змушуючи їх прийняти узгоджені правила за їх сценарієм. Подібність Європи та США в культурі і спільність цивілізаційних цінностей означають, що узгодження торгових правил, в принципі, досяжно.

Зазначимо, що впливові профспілкові об'єднання США дезорієнтовані і виступають за угоду, вважаючи, що ЄС має більш високі трудові та екологічні стандарти, ніж США. Однак, насправді, США доводиться вести переговори про вільну торгівлю з об'єднанням, в рамках якого існують країни з дуже низьким рівнем заробітної плати, що дає деякі конкурентні переваги європейцям.

За відомостями уряду США, торгівля товарами і послугами між ЄС і США склала минулого року об'єм, рівний \$ 646 млрд. ЄС, за твердженням торгового представника США Рона Кірка, є найкращим споживачем у світі американських товарів та послуг, придбаних щорічно на суму \$ 459 млрд. що створює для американців 2,4 млн. робочих місць. У свою чергу, Брюссель вважає, що об'єм торгівлі між ЄС і США складає трохи меншу суму - € 455 млрд. (\$ 613 млрд.) на рік. Для порівняння: торговельний оборот України та ЄС за підсумками 2012 року становив 43,2 млрд. \$, Росії та ЄС (включаючи торгівлю енергоносіями) – близько 400 млрд. \$ [96].

Відзначимо певний різнобіч у визначенні конкретних вигод від укладання угоди про вільну торгівлю між ЄС і США. За оцінкою експертів двох сторін, можливо, угода додала би 0,5 % до ВВП ЄС і 0,4 % - США, що означало б додаткових € 86 млрд. (\$ 116 млрд.) на рік до 2027 року. За оцінками Європейської комісії, функціонування режиму вільної торгівлі за даної угоди призведе до створення 2 млн. нових робочих місць і може додати додатково в товарообіг € 275 млрд. Тарифи на товари, що пере-

міщаються між Сполученими Штатами та ЄС, і так перебувають зараз на надзвичайно низькому рівні - десь у середньому близько 3 або 4 відсотків. Але економія від ліквідації мит стане значною, оскільки загальний об'єм торгівлі великий.

Так, наприклад, усунення нормативних протиріч призведе до того, що німецькому автовиробникові Audi надалі не потрібно буде розробляти особливі версії одного і того ж автомобіля для американського і європейського ринків. Керівник Німецької асоціації автомобільної промисловості Матіас Віссманн заявив, що узгодження норм дозволило б заощадити кілька сотень доларів при виробництві одного автомобіля. Те ж саме стосується і виробників ліків. Після підписання угоди їм не буде потрібно сертифікація своєї нової продукції на іншому континенті.

Нарешті, відзначимо той факт, що ЄС і США йдуть на угоду про вільну торгівлю після десятиліття скорочення взаємного товарообігу.

Введення євро супроводжувалося падінням частки експорту ЄС у США з 27 % у 2002 р. до 17,5 % в 2011 р. і частки імпорту в ЄС з США з 19 % у 2002 р. до 16 % у 2011 р. Відповідно падіння частки експорту США в ЄС склало з 21 % у 2002 р. до 17,5 % в 2011 р. і частки імпорту США з ЄС з 19 % у 2002 р. до 16 % у 2011 р. [96]. Тепер європейці в обстановці кризи своєї валюти намагаються зміцнити її позиції через зворотне збільшення торговельного обороту з США. Але й надалі, безумовно, зміни курсів двох світових валют зберігатимуть свій вагомий вплив на режими вільної торгівлі. Таким чином, для створення працюючої зони вільної торгівлі погодженням підлягає і сфера фінансів.

З урахуванням обсягів двосторонньої торгівлі (на США припадає 25 % експорту ЄС і 20 % його імпорту), не дивно, що час від часу між ними виникають суперечки. І хоча ці суперечки широко освітлюються, дискутуються, вони зачіпають не більше за 2 % загальних трансатлантичних торгових операцій.

В цілому слід зауважити, що виникнення періодичних торгових конфліктів та суперечок між США і ЄС мають три причини. Головна з них - вимоги місцевих галузевих виробників забезпечити захист їхніх інтересів протекціоністськими заходами.

Друга носить більш глибокий характер і пов'язана зі спробами Брюсселя і Вашингтона просувати власні (загальнонаціональні) державні політичні та економічні інтереси, в тому числі в рамках конкуренції на регіональному та глобальному рівнях (санкції, односторонні торговельні заходи, преференційні торговельні угоди з іншими країнами, пільгове оподаткування компаній, провідних операцій за кордоном, та інші приховані форми субсидування).

Нарешті, третя причина полягає в різних ціннісних орієнтаціях і соціальних цілях європейського та американського суспільної свідомості

(відношення до захисту навколишнього середовища та охорони здоров'я населення тощо).

Передбачається, що у питаннях скасування тарифів у сторін не буде особливих розбіжностей. Тим більше, що загороджувальні мита у взаємній торгівлі не такі вже й значні (в середньому близько 3 %). Більш помітний довгостроковий ефект очікується за рахунок уніфікації технічних стандартів та конкурентного права, що діють в Європі та США. На думку експертів Євро-пейського центру міжнародної економічної політики (ECIPE), нові спільні стандарти і правила в майбутньому стануть основою для створення нового покоління економічного і торговельних угод в усьому світі. Іншими словами, американці і європейці бачать в ТАФТА своєрідну альтернативу СоТ.

Згідно з попередніми прогнозами європейських аналітиків, як тільки договір про вільну торгівлю набуде чинності, то дозволить збільшити щорічний товарообіг між берегами Атлантики на 116 млрд дол. США або 86 млрд євро. Тільки за рахунок зняття митних бар'єрів ВВП ЄС і США зростуть на 0,1 % і 0,2 % відповідно. А до 2027 р. Єврокомісія очікує, що ТАФТА дозволить додатково дати 0,5 % зростання для економіки ЄС та 0,4 % - для ВВП США, що еквівалентно додатковим доходам у сумі 86 млрд євро і 65 млрд євро на рік відповідно. При цьому головний довгостроковий ефект буде досягнутий не стільки за рахунок зниження тарифних бар'єрів, скільки завдяки уніфікації технічних стандартів і конкурентних правил, що діють в Європі та США, вважають експерти.

Саме ця проблема може виявитися найскладнішою. Вже кілька десятиліть поспіль, спираючись на наднаціональні організації, Європейський Союз у запеклих переговорах намагається домогтися прийняття загальних світових стандартів.

Регулярні зустрічі фахівців з стандартизації на іншому березі Атлантичного океану також не приносять плодів. Замість того, щоб намагатися переробляти старі правила, переговорники переключилися на нові технології, такі як електромобілі і нанотехнології. І після цілого року незліченних переговорів по електромобілям, все, чого домоглися - це єдиного стандарту на штепсельні вилки.

Проблему ускладнює ще й те, що у самому Євросоюзі технічні стандарти і правила торгівлі не завжди збігаються. Країни аграрного півдня Європи та Франція, в першу чергу, вимагатимуть від США поступок в питанні дотацій своїм фермерам. При цьому вони спробують зберегти привілеї для свого агросектору та будуть до останнього чинити опір по-ступкам з цього питання. Серйозні тертя між ЄС і США, що заважають створенню ТАФТА, як і раніше зберігаються і в сфері торгівлі сільсько-господарською продукцією. У 2010 р. на частку даної товарної групи при-падало близько 4,5 % загального обсягу американського експорту і 3,5 % американського імпорту по лінії Євросоюзу [97, с. 159].

основні аспекти суперечок стосуються питань держпідтримки сільськогосподарського сектора, квотування, використання загороджувальних мит, жорсткості фіто-санітарних вимог, заборон ЄС на імпорт харчових продуктів, отриманих з використанням методів генної інженерії (тобто від генетично модифікованих тварин і рослин), і пр.

Найскладнішим питанням на переговорах стане відкриття Європою свого ринку для американської сільськогосподарської продукції. Саме на цьому напрямку американці вбачають для себе «привабливі перспективи». Торговельна угода може отримати двопартійну підтримку Конгресу США тільки у випадку зниження торгових бар'єрів і зняття заборон на експорт американської сільськогосподарської продукції до Європи, за-здальгідь попереджають американці. Водночас Баррозу заявив журналістам, що проблема обмеження в Європі на споживання генетично модифікованих сільськогосподарських культур у дискусії з американцями буде обґрунтовуватися виключно даними науки [91].

Європейці заперечують проти прийнятого в США споживання генетично модифікованих сільськогосподарських культур і продуктів, отриманих від клонованих тварин. Європейців не влаштовує, що продукцію на птахофабриках в США миють хлорованою водою, а тварин відгодовують добавками гормону росту рактопаміна. Американці, у свою чергу, «побоюються» природних бактерій із специфічних французьких сирів і з імпоротної європейської яловичини

У ході переговорів ТАФТА настало перемир'я в трансатлантичній «м'ясній війні». ЄС подвоїв квоту на імпорт американського м'яса, вирощеного без гормонів, а США скасували штрафні санкції на ввезення сиру рокфор. Незабаром США скасують заборону на імпорт яловичини із ЄС, введenu в 1997 р. в цілях запобігання епідемії коров'ячого сказу. У листопаді 2012 р. ЄС все ж визнав прийнятною американську практику обробки м'яса молочною кислотою. І останнє питання - експорт американського яловичого жиру - незабаром може бути вирішено завдяки намірам дозволити ввезення жиру для виробництва біо-дизельного палива, але не для виробництва косметики.

Експерти вважають, що довгоочікувані компроміси після десяти-літь торгових скандалів і судових розглядів підготують ґрунт для підписання багатообіцяючої угоди про вільну торгівлю між США і країнами ЄС. Європейські чиновники обіцяють виробити угоду, яка «відкриває шлях до формування єдиного трансатлантичного ринку товарів». Проте, британські аналітики вважають, що навіть менш амбіційна угода могла б пожвавити економіку США і Європи. Враховуючи швидкі темпи зростання економіки Китаю, прийнятну угоду допомогло б сторонам виробити окремі правила міжнародної торгівлі між ними з метою підвищення своєї конкурентоспроможності [98].

Великі корпорації з нетерпінням очікують такого договору сторін. Профспілки і «зелені» більше не сурмлять про те, що ЄС і США беруть участь в гонці абсурду. Навіть вічні протекціоністи французи та італійці також очікують позитивних домовленостей між ЄС та Америкою. Але є і серйозна недовіра, особливо з американської сторони. Адже є багато ін-ших перешкод, не пов'язаних з тарифами на імпорт. Існують розбіжності з питань споживачів, охорони здоров'я, навколишнього середовища та національної безпеки. При цьому, обираючи уряд, населення голосує за тих, хто обіцяє не йти на компроміси по вищезазначених питаннях.

Також на порядку денному ЄС залишається серйозне завдання покінчити з обмеженнями на ринку послуг, котрий становить лише малу частину експорту до США. Більш захищений, ніж європейський, американський ринок державних закупівель, насамперед, з тієї причини, що федеральний уряд не може директивно впливати на рішення штатів про відкриття тен-дерів для іноземних компаній. Таким чином, однією з цілей європейців є отримання широкого доступу на ринок держзакупівель у США.

Роздробленим залишається і європейський ринок транспортних послуг. Трансатлантична угода здатна допомогти його інтеграції. Зараз Європейські авіакомпанії не можуть брати на себе керівництво американськими авіаперевізниками або займатися перевезенням пасажирів внутрішніми американськими лініями. Схожі обмеження діють у каботажному судноплаванні відповідно до Закону США «Про Торгівельний флот» 1920 р.

Проблеми також виникають через наполегливі вимоги про «культурне виключення» для Франції стосовно франкомовних аудіовізуальних продуктів і вимоги європейців вказувати географічне походження будь-яких продуктів, починаючи з сиру пармезан і закінчуючи французькими винами. В той же час переговорниками вбачаються і безумовні переваги при вирішенні цих та інших проблем [98]. Таким чином, по кожному напрямку майбутньої угоди виникає необхідність досягнення «нормативної конвергенції», тобто формування єдиних правил або, принаймні, прийнятих для всіх партнерів єдиних стандартів.

За нинішніх умов США і ЄС як і раніше залишаються не тільки основними економічними партнерами, а й головними конкурентами на глобальному рівні, насамперед у боротьбі за перспективні ринки збуту Азії та Південної Америки. Фактор глобалізації, на думку ряду західних експертів, сьогодні дає найбільший шанс для створення ТАФТА, але одночасно є і головною перешкодою на цьому шляху. Про це свідчать, принаймні, два конфлікти стратегічного рівня в області трансатлантичних економічних відносин.

З 2004 р. в СоТ розглядається конфлікт в області цивільного авіа-будування між компаніями «Боїнг» і «Ейрбас» з приводу держ-субсидій і,

відповідно, порушення правил конкуренції. США бояться втратити значну частину світового ринку цивільних далеко-магістральних літаків, а в перспективі - і частину ринку військово-транспортної авіації.

Друге - це конфлікт між США та ЄС через тиск низки європейських військово-промислових компаній, які домагаються скасування ембарго на постачання в КНР озброєнь і деяких «чутливих» технологій подвійного призначення.

офіційно питання про зняття ембарго було піднято з ініціативи Франції та Німеччини в грудні 2003 р. після підписання угоди ЄС і Китаю про спільні НДДКР у проєкті європейської супутникової навігаційної системи «Галілео». У 2005 р. деякі компанії Франції, Німеччини та Великої Британії вперше з 1989 р. де-факто порушили цю заборону і отримали від своїх урядових органів ліцензії на постачання в КНР авіаційного обладнання подвійного призначення. Це викликало різке невдоволення в США. У 2009-2010 рр. в умовах глобальної кризи представники військово-промислового комплексу Франції та Іспанії знову повернулися до даної теми, однак Брюссель на цей раз не наважився йти на конфлікт з Вашингтоном, мотивуючи свою відмову порушенням прав людини в КНР [97, с. 160].

Аналізуючи системні проблеми, багато експертів вважають, що у випадку з планованою угодою про свободу торгівлі між США та ЄС мова, насправді, йде про створення замкнутого економічного простору. Вони стурбовані тим, що розпад світу на економічні блоки, в дійсності, може закінчитися створенням нових перешкод на шляху світової торгівлі. Тобто мова, насправді, йде не про «свободу торгівлі», а про новий про-текціонізм. Створювана зараз американцями і європейцями мішанина з різних регламентів, стандартів і норм перетворюється на більш серйозні бар'єри на шляху торгівлі, ніж колишні тарифи. Існує небезпека того, що, врешті-решт, все закінчиться перенаправленням товарних потоків, а не створенням нових [99, С. 34].

Легкості переговорів про зону вільної торгівлі може завадити сама структура ЄС, який складається з рівноправних держав - членів, що не гарантує згоди щодо окремих пунктів угоди. Зокрема Франції буде важко відмовитися від національного контролю за сільськогосподарською продукцією і від системи підтримки національного кінематографа. У 1998 р. саме Франція торпедувала підготування трансатлантичної торгової угоди через побоювання шкоди своєму сільському господарству.

Французьке міністерство торгівлі попередило, що підтримає угоду тільки , якщо вона піде на користь Франції. У відповідь Голова європейської делегації на майбутніх переговорах де Гухт відповів, що він не має наміру вести переговори з руками, зв'язаними вимогами якої-небудь однієї європейської країни.

У Лондоні ж вважають, що сторонам слід шукати угоди на широкій основі з максимальною кількістю можливих поступок. Угода повинна не-минуче охоплювати область сільського господарства, де сьогодні існує незліченна кількість протиріч. Лідери американського Конгресу не під-тримають договір, що виключає область сільського господарства.

Аналіз перебігу переговорів в складі робочої групи свідчить, що ЄС показує більше прагнення до вироблення угоди, але його позиції слабкі-ше, ніж у США, а економіка Євросоюзу в гіршій формі. З точки зору гео-політики ЄС сподівається, що велика торгове угода дасть офіційному Ва-шингтону привід продовжувати стару дружбу з Заходом, незважаючи на його політичний курс, спрямований на співпрацю з країнами Азії.

Є ще одна негласна мета - зміцнити сам Європейський Союз, особливо зараз, коли на порядку денному в Британії та ЄС імплементація BREXIT - референдуму про членство в Євросоюзі.

Різка реакція інших глобальних гравців на старт TAFTA і спроби США та ЄС долати економічні протиріччя самостійно, без міжнародних інсти-туцій, не змусила себе чекати. офіційний Пекін однозначно заявив, що TAFTA не повинна бути альтернативою CoT, інакше Дохійський раунд переговорів CoT буде остаточно провалений.

Представники Індії натякнули, що не вважають правильним «дрейф» Європи в обійми США і вважають, що для ЄС корисніше було б зосередитися на виконанні своєї унікальної ролі - сили, що створює ба-ланс в глобальних відносинах [89].

Що стосується Росії, то відзначимо, що про проект створення зони вільної торгівлі з США європейці заявили після того, як вони повністю проігнорували запропонований російський проект «Великої Європи». План створення зони вільної торгівлі між Росією і ЄС, представлений Єв-ропі під час візиту Володимира Путіна до Берліна в 2010 р. пропонував створення на Євразійському континенті величезної торговельної зони з населенням в 700 мільйонів чоловік - 500 мільйонів громадян ЄС і 200 мільйонів росіян, білорусів, казахів і українців. Тим не менше, в Європі цій російській пропозиції віддали перевагу співпраці на зазначеному на-прямку з США [91].

Можливий вибір Євросоюзу і США на користь TAFTA створює нову ситуацію і для країн, що знаходяться в даний момент в процесі перегово-рів про зону вільної торгівлі з ЄС або її імплементації. Серед них і Україна. Уважно придивляються до TAFTA і інші сусіди ЄС, поки не залучені в єди-ний європейський ринок. Для них нові економічні реалії в світі можуть стати як додатковим викликом для національної економіки, так і ство-рити нові можливості для розвитку.

Головний висновок, який можна зробити з підготовки до створення TAFTA - це неминучість процесів інтегрування в більш значущі еконо-

мічні структури. Якщо вже такі величини, як ЄС і США прийшли до розуміння про необхідність об'єднання зусиль в галузі регулювання торгівлі та ринків (а це неминуче в подібній ситуації), то країнам рівня України це тим більш необхідно.

Для бізнесу ЄС і США створення зони вільної торгівлі - безумовний плюс. Ліквідація непотрібних бар'єрів і відкриття ринків один одного - це завжди добре для бізнесу. Що стосується України, то споживачам країни ситуація може піти на користь. З урахуванням випереджаючого підписання ЗВТ Україна - ЄС, на українському ринку з'явиться більше товарів, кращої якості і за більш прийнятними цінами. Поступове усунення наявних митних тарифів та нормативно-правових бар'єрів підвищить розмаїття та якість продуктів та послуг, доступних для споживачів. окрім цього, конкурентний тиск, що його породжуватиме лібералізація доступу до ринків, спонукатиме до спеціалізації, в такий спосіб стимулюючи інновації та знижуючи вартість виробництва;

Що стосується виробників, то для них конкуренція стане значно більш жорсткою. Хотілося б, щоб за цих умов українські компанії зростали і ставали більш конкурентоспроможними.

Україна повинна уважно аналізувати можливі наслідки укладення ТАФТА на національну економіку. Будь-які подібні угоди заслуговують пильної уваги, особливо коли мова йде про сторони, на частку яких припадає близько половини всієї світової торгівлі. Зрозуміло, що вільний доступ товарів з США на європейський ринок справить серйозний вплив на товарні потоки в Європі. Слід оцінити, як це може позначитися на споживачах і виробниках. України. останні повинні бути готові до більш високої конкуренції як на внутрішньому ринку, так і європейському. Із інтеграцією ЄС в складі ТАФТА імовірно з'являться додаткові можливості для залучення інвестицій у національну економіку, особливо з боку компаній США.

Перспектива реального включення економіки України в орбіту впливу ТАФТА опосередковано і в той же час виразно пов'язана із підписанням Угоди про асоціацію щодо створення зони вільної торгівлі, яка, у свою чергу, є інтегрованою базовою частиною «Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом», і складає майже 85 % від загально-го її обсягу [3].

Аналіз текстів проектів Угод, напрацювань робочої групи США-ЄС, свідчить про подібність та синхронність нормативно-правового регулювання інтеграційних процесів у обох випадках. Як і в ТАФТА, наповнення Зони Вільної Торгівлі (ЗВТ) Україна-ЄС спрямоване на досягнення мак-симально глибокої економічної інтеграції, до якої будуть готові сторони, та не має аналогів з попередньої практики Євросоюзу. Запровадження режиму вільної торгівлі відбуватиметься в рамках всеохоплюючої та по-

глибленої зони вільної торгівлі у форматі «ЗВТ+», тобто з акцентом на регуляторному співробітництві, подібному до американо-євроатлантичного.

Формат «ЗВТ+» передбачає, що скорочення та ліквідація торговельних обмежень у рамках режиму вільної торгівлі стосуються не тільки лібералізації виключно двосторонньої торгівлі товарами, а також обумовлені згодою сторін лібералізувати додатково такі сфери як режими прямих іноземних інвестицій, торгівля послугами та державні закупівлі. На відміну від ЄС та США домовленість між ЄС та Україною на останніх двох напрямках досягнута.

Помітним успіхом ЗВТ Україна + ЄС є поширення режиму вільної торгівлі на сектор послуг, а також широка програма адаптації економічного та секторального законодавства України до норм та стандартів Європейського Союзу, яка дозволить усунути нетарифні бар'єри для українсько-го експорту до внутрішнього ринку ЄС. Це дає обнадійливу перспективу ефективної взаємодії України та майбутньої ТАФТА. Зважаючи на те, що невід'ємною частиною поглибленої ЗВТ є приведення українського законодавства та практики у відповідність до норм та положень ЄС, особливого значення для взаємодії Україна-ТАФТА набуває положення щодо застосування міжнародних та Європейських стандартів та інструментів у відповідних сферах співпраці.

Крім цього, результатом завершення адміністративних реформ, які мають бути впроваджені для реалізації зобов'язань України за Угодою, буде підвищення ефективності роботи системи державного управління у сфері безпечності харчових продуктів та приведення її у відповідність до вимог ЄС. Реформування сфери технічного регулювання призведе до прийняття та впровадження технічних регламентів на конкретну про-мислову продукцію, які базуються на основних положеннях актів ЄС; створення відповідної інфраструктури призначених органів з оцінки відповідності та дообладнання випробувальних лабораторій і здійснення їх акредитації, а також до модернізації виробництва для забезпечення випуску продукції згідно з вимогами технічних регламентів. Це, в свою чергу дозволить виробникам України на рівні конкурувати з їх європейськими та трансатлантичними контрагентами.

У економіці України заплановані та здійснюються різноманітні заходи, пов'язані із підготовкою внутрішнього ринку до умов роботи в рамках зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Зокрема, здійснюються реформи у таких сферах як санітарні та фіто-санітарні заходи, технічне регулювання та стандартизація, державні закупівлі, державна допомога тощо. На постійній основі проводиться робота з гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу, в тому числі в рамках Порядку денного асоціації Україна - ЄС та Загальнодержавної про-

грами адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу [100].

На сьогодні ухвалено 7064 національний стандарт, гармонізований з міжнародними та європейськими та 41 технічних регламентів, розроблених на основі актів законодавства ЄС, 29 з яких вже впроваджені. Крім того, здійснюються масштабні заходи, пов'язані із підготовкою внутрішнього ринку до умов роботи в рамках зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. З цією метою прийнято розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо збільшення переваг та мінімізації негативних наслідків створення зони вільної торгівлі з Європейським Союзом для економіки України» [101].

Важливе значення для українських експортерів (виробників товарів) до країн ЄС та майбутньої ТАФТА також будуть мати положення щодо застосування правил походження Європейського Союзу, що забезпечить двосторонню кумуляцію походження між Україною і ЄС.

Принциповим з точки зору майбутньої взаємодії України та ТАФТА та нинішнього порядку денного переговорів щодо створення ТАФТА є заплановане покращення умов експорту до ЄС української продукції в першу чергу за рахунок скасування увізного мита, а також зменшення нетарифних обмежень у торгівлі сільськогосподарської продукцією.

Впродовж останніх років частка ринку ЄС складає в середньому 33 % у загальному експорті товарів України. При цьому ринок ЄС відрізняється значно вищим тарифним захистом, в першу чергу по агропромислових товарах і продукції (діюча середня арифметична ставка увізного мита в ЄС всього по Митному тарифу становить 7,6 %, в Україні - 5,0 %; а по товарах груп УКТЗЕД 01-24 (сільське господарство) - 19,8 % та 9,2 % відповідно. Водночас, ставки увізного мита з боку сторони ЄС по окремих тарифних лініях в 1,5 - 14 разів вищі від ставок увізного мита України.). Запровадження зони вільної торгівлі надасть додаткові переваги вітчизняним експортерам на ринку з достатньо високим захистом. Згідно Достягнутих домовленостей лібералізація охоплює більш ніж 97% тарифних ліній (або більше 95% обсягу двосторонньої торгівлі між Сторонами). При цьому, скасування увізних мит ЄС по більшості товарів відбудеться вже в перший рік дії угоди (по 99% тарифних ліній) [102].

Це сприятиме зростанню обсягів експорту товарів та послуг (найбільш помітно може зрости експорт продукції сільського господарства та харчової промисловості, зокрема кондитерської; помітно - експорт продукції текстильної та шкіряної промисловості, металургії та оброблення металу, хімічного виробництва, послуг транспорту і послуг юри-дичним особам).

За попередніми оцінками Світового банку, які базувалися на основі моделей загальної рівноваги, створення зони вільної торгівлі з ЄС, в по-

рівнянні з існуючим на сьогодні високим тарифним захистом ЄС у сільсько-господарстві, могло б значно розширити виробництво сільсько-господарського сектору в Україні та українського експорту із загальним економічним ефектом у 383 млн євро на рік, або 0,4 % [103].

Зазначене та відмова ЄС від застосування експортних субсидій в торгівлі з Україною вже сьогодні забезпечило національним експортерам доступ на європейський ринок по окремих товарах, зокрема по продуктах тваринного походження.

Крім того, останніми роками спостерігається тенденція щодо зростання обсягів експорту до ЄС сільськогосподарських товарів та продукції (зернових культур та насіння, а також плодів олійних рослин). Зокрема, експорт зернових культур зріс на 92 % або 949,9 млн. дол. США, а експорт насіння на 33,5 % або на 308,0 млн. дол. США [102].

Реалізація та нарощування цих та інших позитивних тенденцій в галузі українського сільськогосподарського експорту до ЄС імовірно можуть надалі бути пов'язаними з результатами американо-європейських переговорів в рамках проекту ТАФТА та погодженим за їх підсумками алгоритмом трансатлантичного аграрного ринку.

Що стосується генетично модифікованих продуктів, експансії яких на європейський ринок всі бояться, то відзначимо два моменти. Перше. Європейці в ході переговорів, на наш погляд, будуть всіляко відстоювати свою позицію і можуть домогтися збереження нинішніх обмежень. Друге. Національне законодавство дозволяє самостійно захищати внутрішній ринок. Тут не існує єдиних правил, обов'язкових для всіх. При проведенні переговорів по ЗВТ з ЄС Україна зберегла за собою право контролю за ГМП.

Упродовж 2014-2015 р. в Україні було вжито низку заходів для активізації господарської та інноваційно-інвестиційної діяльності та покращенню інвестиційного клімату в цілому України, зокрема для досягнення індикаторів Стратегії сталого розвитку "Україна – 2020" [145] щодо входження України до Топ-30 країн за Індексом легкості ведення бізнесу та до Топ-40 за глобальним індексом конкурентоспроможності. Серед нещодавніх кроків Уряду України слід виділити, зокрема:

- Δ підписання Угоди про асоціацію України з ЄС, що відкриває значні можливості щодо інвестиційно-інноваційного співробітництва шляхом активізації трансферу технологій, розширення участі в програмах науково-технічного розвитку ЄС та інтеграції в Європейський дослідницький простір, започаткування й реалізації спільних з ЄС секторальних проектів технічної допомоги тощо;
- Δ спрощення умов ведення бізнесу, зокрема відмінено 16 неефективних регуляторних обмежень; встановлено строки реєстрації

підприємств протягом не більше двох днів; запроваджено видачу документів дозвільного характеру через центри надання адміні-стративних послуг [146];

- Δ скасування ліцензування 26 типів господарської діяльності, ви-значення виключного переліку видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню [147];
- Δ забезпечення обґрунтованості та прозорості прийняття рішень щодо фінансування державних інвестиційних проектів, підвищення ефективності використання державних коштів і результа-тивності державних інвестиційних проектів [148];
- Δ схвалення планів імплементації деяких актів законодавства ЄС у сфері інтелектуальної власності [149];
- Δ опрацювання питання створення порталу « Invest.in.ua», який буде містити повну інформацію про інвестиційний потенціал України та медіа-підтримка формування позитивного інвести-ційного іміджу України, зокрема, виготовлення і поширення в мережі Internet, в тому числі на офіційних веб-ресурсах посольств України за кордоном, інформаційних матеріалів під назвою “InvestUkraineopenforYou!”, відеоролика “InvestUkraine!”);
- Δ створення робочої групи з питань залучення іноземних інвести-цій, яка вивчає і готує пропозиції щодо втілення кращої світової практики щодо підтримки інвестиційної діяльності з боку дер-жави;
- Δ опрацювання питання створення проектного офісу, діяльність якого буде спрямована на інституційну підтримку інвесторів та інвестиційної діяльності в Україні [150];
- Δ створення Дерегуляційного офісу при Міністерстві економічного розвитку та торгівлі України, головною метою діяльності якого є систематичний перегляд регуляторного середовища в країні та оцінка ефективності й доцільності кожного окремого обмеж-увального заходу;
- Δ затвердження дорожньої карти дерегуляції, імплементація якої має дозволити Україні до 2017 р. увійти до Топ-50 за рейтингом легкості ведення, а в 2018 р. - увійти до Топ-20 [151];
- Δ створення Інтерактивної інвестиційної он-лайн карти України [152], яка містить інформацію про конкурентні переваги, інвес-тиційні можливості регіонів та спрямована на розкриття і реалі-зацію їх інвестиційного потенціалу .

Серед запланованих кроків Уряду в покращенні рейтингових по-зицій України у світовій економіці подальше внесення змін до законо-проектів щодо реєстрації бізнесу, початку будівництва, підключення до електромереж, захисту прав інвесторів, отримання кредитів та інших

параметрів, які дозволять підвищити показники відповідних індексів та індикаторів сталого розвитку та інвестиційної привабливості.

У підсумку можемо констатувати, що не відразу після розпаду СРСР виникла необхідність адаптування двох супереконімік до пост-біполярної епохи [83, р. 381]. Найчіткіше з цього приводу висловлюють-ся Ф. Гордон і Дж. Шапіро, які 2004 р. дійшли такого висновку: «Амери-канці і європейці більше не можуть бути пов'язані між собою спільною загрозою, але в них далі зберігається велетенський тривалий інтерес до підтримання структур, сподівань, звичок і відданості кооперуванню, внутрішньо притаманних концепції політичного альянсу» [104, р. 6].

За всієї своєї очевидної могутності, Сполучені Штати не хочуть бра-ти на себе відповідальність за підтримку міжнародного порядку і гло-бальної безпеки без підтримки ЄС. Спільні загрози та спільні цінності об'єднують Євросоюз і США для захисту їх інтересів. Прогресивні політи-ки виступають за збереження всіх форм діалогу і союзницьких зв'язків у трансатлантичній ланці.

Культура компромісу, практикована ЄС, має стати базовою й у трансатлантичному діалозі. Потреба утворити структуру, яка об'єднає обидві частини Заходу в єдине ціле, зміцнить економічний і політичний зв'язок між США та Західною Європою давно вже назріває. Для цього сторонам слід докладати великих зусиль та поступатися власними амбіціями. ЄС і США повинні взаємодіяти як рівноправні партнери, культивуючи куль-туру кооперативного прийняття рішень і створюючи справді союзниць-ку атмосферу в розподілі повноважень.

Розпочатий переговорний процес, метою якого, без перебільшен-ня, є створення найбільшої у світовій історії двосторонньої зони вільної торгівлі, є наймасштабнішою світовою угодою, яка тільки зміцнить дво-сторонні зв'язки, посилить структуру та ефективність двох величезних економічних організацій.

Дві світові державно-економічні платформи формують демократич-ні цінності, економічний простір. об'єднуючи економічні та політичні ін-тереси ЄС та США можуть «урівноважувати» нові центри впливу - Китай та Японію, проводити збалансовану політику світового економічного розвитку, а відтак стати гарантами поступального прогресивного розви-тку світової цивілізації та економічного і суспільного транзиту України.

Попри вказані ризики для лібералізації світової торгівлі, наявність торговельних блоків є реальністю нинішнього глобального торговель-ного режиму. Відсутність чітких перспектив завершення Доха раунду СоТ стає стимулюючим фактором утворення торговельних блоків, на-самперед мега-блоків. Створення останніх означатиме, що значна част-ка світової торгівлі відбуватиметься в їх межах. Наслідком стане те, що СоТ неминуче втрачатиме свою актуальність в глобальній торговельній